

Центр політико-правових
реформ

Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні

**Альтернативна доповідь
за 2018 рік**

Київ – 2019

Альтернативну доповідь підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проекту Центру політико-правових реформ «Посилення ролі громадянського суспільства у забезпеченні демократичних реформ і якості державної влади».

Зміст цього дослідження є предметом відповідальності Центру політико-правових реформ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

РЕЦЕНЗЕНТ – *Д. Ляшенко, суддя у відставці*

ПРО СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ. Альтернативна доповідь за 2018 рік / Смалюк Р., Середа М. – К.: 2019

У 2018 році Вища рада правосуддя вперше оприлюднила щорічну доповідь «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» за 2017 рік. Центр політико-правових реформ започаткував практику підготовки альтернативних доповідей з цього питання з метою відображення поглядів громадських експертів на ситуацію зі станом незалежності судової гілки влади в Україні.

Ця доповідь за 2018 рік є альтернативною до [Щорічної доповіді](#) про стан незалежності суддів за 2018 рік, яка була оприлюднена Вищою радою правосуддя у квітні 2019 року і представлена під час фахового обговорення 21 червня 2019 року. В альтернативній доповіді особливу увагу приділено фактам, які мають істотний вплив на незалежність суддів, проте залишилися невисвітленими в офіційній доповіді.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ВИЩА РАДА ПРАВОСУДЯ: проблеми дотримання стандартів незалежності.....	6
1.1. Ознаки залежності чинних членів Вищої ради правосуддя.....	6
1.2. Оновлення персонального складу Ради.....	8
1.3. Оцінка діяльності Вищої ради правосуддя кандидатами у її члени	12
2. ЗАЯВИ СУДДІВ ПРО ВТРУЧАННЯ У ЇХНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ	14
2.1. Форми і суб'єкти втручання	14
2.2. Реагування Вищої ради правосуддя.....	18
3. ЗАГРОЗИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ВСЕРЕДИНІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ.....	27
3.1. Втручання в автоматизовану систему розподілу справ суду як загроза незалежності суддів	27
3.2. Здійснення впливу головами судів на суддів.....	29
4. ПРИТЯГНЕННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТИСКУ НА СУДДІВ	35
5. СУДДІ v. ВЛАДА: СПІВПРАЦЯ ЧИ ПРОТИСТОЯННЯ?	39
5.1. Неврегульованість законодавчих механізмів у суддівській кар'єрі як загроза незалежності	39
5.2. Коментування судових рішень вищими посадовими особами держави	41
6. ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОКРЕМИХ ТЕЗ, ВИКЛАДЕНИХ В ДОПОВІДІ ЗА 2018 РІК	44
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	46

ВСТУП

1. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» передбачив, що одним із заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, які вживаються Вищою радою правосуддя (*далі – ВРП, Рада*) є підготовка та оприлюднення у співпраці з органами суддівського самоврядування, іншими органами та установами системи правосуддя, громадськими об'єднаннями щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні.

Центр політико-правових реформ започаткував практику підготовки альтернативних доповідей щодо незалежності судової системи України, з відображенням найбільш гучних подій, що мали місце в судовій сфері та наданням власної, критичної, оцінки висновкам, публікаціям та позиціям ВРП. Вперше таку доповідь було опубліковано у 2018 році¹, як відповідь на щорічну доповідь Ради про стан забезпечення незалежності суддів в Україні у 2017 році².

2. У квітні 2019 року ВРП опублікувала щорічну доповідь за 2018 рік³ (*далі – Доповідь за 2018 рік*).

На відміну від доповіді за 2017 рік, яка здебільшого була теоретичною та заснованою на цитуванні нормативних актів та європейський стандартів, у другій доповіді Рада акцентувала свою увагу на чинниках, які впливають на суддівську незалежність. Зокрема, надана оцінка подіям, які відбулися у сфері реформування судової системи, що, на думку ВРП, позитивно вплинули на незалежність суддів (створення Вищого антикорупційного суду, виконання указів

Президента України про реорганізацію системи судів, вирішення питань суддівської винагороди у перехідний період, виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини у справах, які впливають на судову систему). Окрему увагу ВРП приділила комунікаціям судової влади із суспільством. Також проведено аналіз найпоширеніших порушень гарантій незалежності суддів, та в значній мірі, сформовано систему орієнтирів для суддів, що є втручанням у здійснення правосуддя. Офіційна доповідь за 2018 рік ілюстрована значною кількістю статистичної інформації. Це стало помітною перевагою цієї доповіді над попередньою.

3. Поза увагою ВРП залишилися факти, які на думку авторів альтернативної доповіді, мають істотний вплив на незалежність судової гілки влади в Україні.

В Альтернативній доповіді, по-перше, проаналізовано проблеми незалежності самої ВРП. Виявлено та досліджено факти, які породжують обґрунтований сумнів у незалежності цього органу насамперед через процедури оновлення його персонального складу.

По-друге, проаналізовано діяльність Ради у сфері забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя через розгляд повідомлень суддів про втручання у здійснення правосуддя. Як і в альтернативній доповіді за 2017 рік, систематизовано повідомлення суддів про відповідні втручання, результати розгляду цих повідомлень, а також заходи, які були вжиті уповноваженими органами за зверненнями ВРП. Виокремлено окремі категорії суб'єктів, які, за повідомленням суддів, найчастіше здійснюють тиск на них та найпоширеніші форми такого тиску.

По-третє, досліджено, які загрози незалежності суддів породжуються самою судовою системою.

По-четверте, розглянуто механізми притягнення суддів до юридичної відповідальності під кутом зору дотримання стандартів незалежності суддів. Зокрема виявлено ознаки використання цих механізмів для усунення суддів від розгляду

¹ Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Альтернативна доповідь за 2017 рік // <http://pravo.org.ua/img/zstored/files/AltReport%202017%20Final.pdf>.

² Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2017 рік // http://www.vru.gov.ua/add_text/264.

³ Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2018 рік // http://www.vru.gov.ua/add_text/264.

певних справ, «залякування» інших суддів або покарання за прийняті рішення.

По-п'яте, проаналізовано взаємодію суддів з іншими гілками влади та вплив недосконалості юридичних механізмів на суддівську кар'єру. Наведено висловлювання окремих представників влади, що можуть розцінюватися як втручання у здійснення правосуддя, які залишилися без належної уваги ВРП.

Також надано оцінку окремим висновкам, які містяться в офіційній доповіді за 2018 рік.

4. Альтернативна доповідь підготована за результатами опрацювання Реєстру повідомлень суддів про втручання в діяльність (далі – *Реєстр*), публікацій на офіційному веб-сайті ВРП та в засобах масової інформації, аналізу судових рішень, які впливають на стан незалежності правосуддя в Україні та ставлення суспільства до судової гілки влади у 2018 році. Доповідь має метою як інформувати громадськість, органи, уповноважені приймати рішення, про процеси, які відбуваються в судовій системі, так і звернути увагу ВРП на певні аспекти її діяльності, які потребують змін.

1. ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ: ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

1.1. Ознаки залежності чинних членів Вищої ради правосуддя

5. У вересні 2016 року Генеральний прокурор Ю. Луценко повідомив, що Генеральна прокуратура України спільно з Службою безпеки України викрили одного з членів Вищої ради юстиції у вимаганні через посередника 500 тис. доларів США за незаконний вплив на судові рішення. Як згодом виявилось, цим членом був П. Гречківський⁴.

Через деякий час дії П. Гречківського та посередника, який нібито мав передати кошти, були перекваліфіковані як замах на шахрайство.

3 жовтня 2017 року Генеральна прокуратура України направила до суду обвинувальний акт у цій справі⁵.

6. Під час допиту в суді потерпілого у цьому провадженні, він зазначив: *«При розмовах Шкляр⁶ сказав мені таке, що пан Гречківський може повпливати на результати вирішення справи за позовом до ТОВ «Богадар». І сказав, що ці справи вони контролюються... Ну це виключно його слова. Я не можу надати оцінку так воно чи не так... Контролюються Львовим⁷. І коли за справу беруться, то її супроводжують від першої до останньої інстанції»⁸*. Тобто, потерпілому було повідомлено, що член

Вищої ради юстиції (на той момент) П. Гречківський, маючи вплив на голову Вищого господарського суду України Б. Львова, може забезпечити прийняття необхідного рішення у справі.

Під час судового розгляду цього кримінального провадження як свідка було допитано колишнього заступника начальника департаменту-начальника управління в особливо важливих справах у сфері економіки Генеральної прокуратури України – Д. Суса⁹, який повідомив суду, що про заяву щодо П. Гречківського було відомо ще за три-чотири дні до її надходження, а на запитання про те, чи було провадження щодо П. Гречківського «замовним» відповів: *«Ви кажете замовним... Є ряд проваджень, до яких підвищений інтерес мого керівника чи ще вищого керівника над ним. Це саме таке провадження. Якщо за тиждень, умовно, приходять до мене і кажуть, що в нас буде заява. Заяви ще нема, но вона буде, ми тут деякі нюанси порешаємо»¹⁰*.

7. Вироком Шевченківського районного суду м. Києва від 30 жовтня 2018 року¹¹ П. Гречківського та іншого обвинуваченого визнано повністю невинними. Це рішення поки не набрало законної сили.

Виправдувальний вирок був ухвалений у зв'язку з тим, що:

«вказівка у витягу від 19.08.2016 про отримання Шкляром О. С. для Гречківського П. М. 21.09.2016, о 12:30 год., тобто у той час, який ще не настав, грошей у розмірі

⁴ Генпрокуратура: член ВРЮ вимагав півмільйона доларів хабара // <https://www.pravda.com.ua/news/2016/09/21/7121353/>; Стало відоме ім'я члена ВРЮ, якого викрили у вимаганні хабара // <https://www.pravda.com.ua/news/2016/09/21/7121364/>.

⁵ ГПУ направила до суду обвинувальний акт щодо члена Вищої ради правосуддя Гречківського – Сарган // <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28771639.html>.

⁶ Посередник при переданні коштів.

⁷ Голова Вищого господарського суду України у 2016 році, свідок у даному кримінальному провадженні.

⁸ Справа Гречківського: допит потерпілого ч. 1 // <https://www.sud-report.org.ua/2018/02/sprava-grechivskogo-dopit-poterpilogo.html>.

⁹ Ця особа є обвинуваченим у кримінальному провадженні щодо заволодіння чужим майном у великих розмірах шляхом зловживання службовим становищем, заволодіння та розтрата чужого майна шляхом зловживання службовим становищем, подання завідомо недостовірних відомостей у декларації про доходи. Детальніше: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29257680.html>.

¹⁰ Справа Гречківського: допит Суса // <https://www.sud-report.org.ua/2018/03/sprava-hrechivskoho-dopyt-susa.html>.

¹¹ Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 30.10.2018 у справі № 761/34909/17 // <https://www.sud-report.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/vyrok-grechivskomu-edited-ilovepdf-compressed-ilovepdf-compressed-edited.pdf>.

51 000 доларів США беззаперечно є припущенням слідства на той час, одночасно узгоджується з доводами сторони захисту про провокаційний характер дій слідчих органів»;

«досудове розслідування у цій справі повинно було проводитись слідчими органами Національної поліції», а відтак: «усі процесуальні та слідчі дії, що були здійснені слідчими Генеральної прокуратури до 30.09.2016, не можна визнати законними»;

«сторона обвинувачення не представила суду усі оригінали технічних засобів, на які проводилась фіксація телефонних розмов та особистих зустрічей вказаних осіб, що позбавило суд можливості пересвідчитися у достовірності інформації, яка була зафіксована у відповідних протоколах слідчих органів»;

«протокол огляду та вручення грошових коштів від 21.09.2016 був складений очевидно у позапроцесуальний спосіб, без фактичної участі Климчука А. В. та понятих»;

«усі представлені стороною фактичні дані в документах та аудіо-, відеозаписах, якими прокурор обґрунтовує висунуте Гречківському П. М. та Шкляру О. С. обвинувачення, суд не може покласти в основу обвинувального вироку, оскільки вони є недостовірними та недопустимими доказами».

Крім того у вирокі зафіксовано таке:

«показаннями свідка Суса Д. М., відповідно до яких останній в категоричній формі стверджував, що під час його роботи в Генеральній прокуратурі України, приблизно у серпні 2016 року йому стало відомо, що деякі зацікавлені особи із особистих мотивів за допомогою керівництва Генеральної прокуратури України намагаються вчинити провокацію злочину щодо Гречківського П. М. з метою відсторонення його від займаної посади члена ВРЮ, знищення його репутації, для чого була утворена відповідна група з оперативних працівників СБУ для проведення негласних слідчих (розшукових) дій та група слідчих Генеральної прокуратури України, які фактично фальсифікували процесуальні

документи, виготовляючи їх заздалегідь та у позапроцесуальний спосіб».

8. У лютому 2018 року за наслідками журналістського розслідування програми «Схеми»¹² виявлено резонансну інформацію щодо іншого члена ВРП – О. Маловацького. Журналісти встановили, що у травні 2017 року пов'язана з ним компанія отримала дозвіл на видобуток нафти і газу в одному з родовищ Полтавської області. Цей дозвіл було отримано без проведення будь-яких аукціонів і всього за 3,8 млн. грн, тоді як його реальна вартість могла становити десятки мільйонів. На підставі цих фактів, Національне антикорупційне бюро України відкрило кримінальне провадження¹³, досудове розслідування в якому триває.

9. У пунктах 2.2.2, 2.2.3 Доповіді за 2018 рік ВРП зазначила:

«...сама по собі наявність кримінального провадження щодо судді негативно впливає на авторитет правосуддя та суспільну довіру до суду. ... Рада не схвалює ситуацію, коли окремі судді, перебуваючи у статусі підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень, здійснюють правосуддя».

Тобто для суддів Рада встановила високий стандарт, згідно з яким, наявність будь-яких сумнівів у законності їхніх дій заподіює шкоду авторитету правосуддя. Такий же стандарт мав би застосовуватися і щодо членів ВРП, враховуючи їхню особливу роль у системі судоустрою. Проте, незважаючи на наявність кримінальних проваджень щодо П. Гречківського та, можливо, щодо О. Маловацького, вони не припинили виконувати свої функції.

Наявність кримінальних проваджень щодо членів ВРП може породжувати додаткові важелі впливу на них, які, враховуючи особливий статус цього органу, загрожують

¹² Новий газовий бізнес оточення Петра Порошенка (розслідування) // <https://www.radiosvoboda.org/a/29049145.html>.

¹³ НАБУ почало розслідування проти Маловацького у справі Аркони Газ і Укрнафти – джерело // <https://biz.nv.ua/ukr/markets/nabu-pochatok-rozsliduvannja-proti-malovatskij-v-spravi-arkoni-haz-i-ukrnafti-2457557.html>.

незалежності всієї судової влади. Втім, на час розслідування та розгляду таких проваджень ще жоден член Ради не зупинив здійснення ним повноважень щодо формування суддівського корпусу, розгляду питань про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та у сфері забезпечення авторитету правосуддя. Такі випадки не сприяють зміцненню суспільної довіри як до діяльності Ради, так і до судової влади, участь у формуванні якої вона бере.

1.2. Оновлення персонального складу Ради

10. Законом України «Про Вищу раду юстиції»¹⁴ було визначено, що з'їзд суддів України призначає до складу ради трьох членів. Статтею 5 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»¹⁵ внаслідок конституційних змін ця квота збільшена до десяти. Проте в перехідних положеннях цього Закону визначено, що члени Вищої ради юстиції призначені або обрані до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (тобто до 30 вересня 2016 року) набувають статусу члена ВРП та здійснюють його повноваження протягом строку, на який вони були призначені (обрані), але не довше, ніж до 30 квітня 2019 року. Як і члени ВРП, члени Вищої ради юстиції обиралися строком на чотири роки, крім тих, які входили до складу ради за посадою.

Тобто через законодавчі вимоги пов'язані з перетворенням Вищої ради юстиції у ВРП, з'їзд суддів України не міг відразу заповнити свою квоту у розмірі десятих членів Ради, оскільки строк повноважень деяких членів ВРП закінчиться лише в 2019 році.

11. 28 грудня 2017 року була звільнена з посади члена ВРП за власним бажанням А. Олійник¹⁶, а 27 лютого 2018 року – А.

¹⁴ Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 № 22/98-ВР // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22/98-%D0%B2%D1%80>.

¹⁵ Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-19/page>.

¹⁶ Рішення Вищої ради правосуддя від 28.12.2017 № 4320/0/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/act/12861>.

Лесько¹⁷. Їхнє звільнення слід пов'язувати насамперед з тим, що вони були призначені суддями Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду¹⁸.

12. У зв'язку з необхідністю обрання членів ВРП у грудні 2017 року Рада суддів України скликала XV черговий з'їзд суддів¹⁹, на якому мали обрати чотирьох членів ВРП.

34 особи виявили бажання взяти участь у виборах, проте було обрано лише двох членів ВРП – суддю Апеляційного суду Харківської області Л. Швецову та суддю Апеляційного суду Київської області В. Говоруху²⁰. Ще двох членів (за квотою загальних і адміністративних судів) тоді обрати не вдалося²¹.

Суддя Л. Швецова брала участь у конкурсі до Верховного Суду, але не набрала за результатами кваліфікаційного оцінювання достатньої кількості балів для перемоги. Громадська рада доброчесності затвердила висновок про невідповідність її критеріям доброчесності та професійної етики через виявлені факти недекларування майна²².

В. Говоруха став відомим після того, як виправдав одного з ірпінських забудовників, який під час сутички намагався вирвати

¹⁷ Рішення Вищої ради правосуддя від 27.02.2018 № 630/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13481>.

¹⁸ Указ Президента України «Про призначення суддів Верховного Суду» від 10.11.2017 № 357/2017 // <http://www.president.gov.ua/documents/3572017-22958>.

¹⁹ Рішення Ради суддів України від 07.12.2017 № 71 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/risenna-rsu-no-71-vid-07122017-p.pdf>.

²⁰ Судді обрали двох членів Вищої ради правосуддя // https://ukr.lb.ua/news/2018/03/06/391925_suddi_obrali_dvoh_chleniv_vishchoi_radi.html.

²¹ У Вищій раді правосуддя вакантними залишились дві посади // <http://rsu.gov.ua/ua/news/u-visij-radi-pravosudda-vakantnimi-zalilis-dvi-posadi>.

²² Висновок про невідповідність кандидата на посаду судді Верховного Суду Швецової Лариси Анатоліївни критеріям доброчесності та професійної етики, затверджений Громадською радою доброчесності 12.04.2017 // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/vysn/shvetsova_vysn.pdf.

камеру з рук журналістів та забороняв відеозйомку судового розгляду цієї справи²³.

Обидва цих кандидати були названі активістами громадського руху «Чесно» «темними конячками»²⁴, через виявлені факти недоброчесної поведінки, та в день проведення з'їзду суддів під стінами приміщення, де він відбувався, було організовано акцію «Ні «темним конячкам»²⁵.

13. У зв'язку з необхідністю заповнення вакантних посад членів ВРП Рада суддів України 1 листопада 2018 року прийняла рішення про скликання 19-20 грудня 2018 року XVI позачергового з'їзду суддів України²⁶, на якому мали обрати чотирьох членів ВРП.

23 особи виявили бажання взяти участь у виборах як кандидати²⁷. За день до початку роботи з'їзду активістка ВГО «Автомайдан», координатор проекту PROSUD К. Бутко повідомила про наявність інформації про так званих «погоджених з Банковою» кандидатів. Такими кандидатами вона назвала С. Шелест (заступник голови Шостого апеляційного адміністративного суду), Л. Іванову (колишня суддя Вищого господарського суду України), О. Прудивуса (голова Запорізького окружного

адміністративного суду), Н. Краснощоківу (суддя Донецького апеляційного суду)²⁸.

Дійсно, за результатами голосування всіх їх обрали. При цьому відбив вказаних кандидатів від їхніх конкурентів був дуже істотним, зокрема:

Н. Краснощоківу отримала 127 голосів, а її найближчий «конкурент» - С. Гирич всього 62 голоси. Решта кандидатів набрали від 3 до 25 голосів. За результатами повторного голосування Н. Краснощоківу набрала 173 голоси, а С. Гирич – 89 голосів²⁹;

О. Прудивус отримав 203 голоси, а С. Шелест – 176 голосів. Інші кандидати – С. Чумак та Р. Брегей набрали по 84 та 39 голоси відповідно;

Л. Іванова отримала 180 голосів, тоді як її конкурент – О. Ткаченко лише 57³⁰.

Згідно з рішеннями з'їзду суддів, С. Шелест³¹ та Л. Іванова³² набудуть повноважень члена ВРП з 30 квітня 2019 року або раніше, якщо посада, яка зайнята членом ВРП, обраним з'їздом суддів України або призначеним Президентом України, стане вакантною.

О. Прудивус³³ та Н. Краснощоківу³⁴ відразу приступили до виконання повноважень членів ВРП.

²³ Говоруха Володимир Іванович // <https://chesnosud.org/judges/govoruha-volodymyr-ivanovych/#virtue>; Апеляційний суд Київської області визнав забудовника невинним у нападі на знімальну групу телеканалу СТБ // http://ru.telekritika.ua/pravo/2015-01-13/102435?theme_page=3610&.

²⁴ «Темні конячки» у Вищу раду правосуддя та Вищу кваліфікаційну комісію суддів // <http://chesnosud.org/infographics/temni-konyachky-u-vyshhu-radu-pravosuddya-ta-vyshhu-kvalifikatsijnu-komisiyu-suddiv/>.

²⁵ Акція «Ні «темним конячкам» - активісти закликають не обирати у ВРП та ВКС не доброчесних кандидатів» // <http://rpr.org.ua/announcements/aktsiya-ni-temnym-konyachkam-aktyvisty-zaklykayut-ne-obyraty-u-vrp-ta-vkks-nedobrochesnyh-kandydativ/>.

²⁶ Рішення Ради суддів України від 01.11.2018 № 73 // <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-73-pro-skiikanna--e4bfb39b6.pdf>.

²⁷ Перелік кандидатів на посади членів Вищої ради правосуддя для обрання XVI позачерговим з'їздом суддів України 19-20 грудня 2018 року // <http://www.vru.gov.ua/news/4322>.

²⁸ К. Бутко. Нові члени Вищої ради правосуддя погоджені до початку з'їзду суддів // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/butko/5c18d4b7e3c68/>.

²⁹ Избран член Высшего совета правосудия по квоте общих судов // <https://sud.ua/ru/news/publication/130994-izbran-chlen-vysshego-soveta-pravosudiya-po-kvоте-obschikh-sudov>.

³⁰ Избраны новые члены Высшего совета правосудия // <https://sud.ua/ru/news/publication/130972-izbrany-novye-chleny-vysshego-soveta-pravosudiya>.

³¹ Рішення XVI позачергового з'їзду суддів України від 19.12.2018 // <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-hvi-pozacergovogo-zizdu--82d4c54d78.pdf>.

³² Рішення XVI позачергового з'їзду суддів України від 19.12.2018 // <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-hvi-pozacergovogo-zizdu--022b624e79.pdf>.

³³ Рішення XVI позачергового з'їзду суддів України від 19.12.2018 // <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-hvi-pozacergovogo-zizdu--d92eaba3dd.pdf>.

14. Щодо трьох з обраних у грудні 2018 року членів ВРП наявна інформація, яка породжує сумніви у їхній доброчесності та незалежності.

Так, згідно з розслідуванням проекту Bihus.info, С. Шелест у 2015 році подарували трикімнатну квартиру в центрі Києва, ринкова вартість якої становить від 20 до 50 млн грн та паркомісце³⁵. Як повідомляє К. Бутко, такий подарунок судді зробила її мати, яка працює звичайним лікарем³⁶.

Сумніви у громадськості були і щодо доброчесності колишньої судді Вищого господарського суду України Л. Іванової, яка брала участь у конкурсі до Верховного Суду. Громадська рада доброчесності 1 травня 2017 року затвердила щодо неї висновок³⁷, у якому наведені факти про можливу невідповідність способу життя сім'ї кандидата задекларованим доходам, обман громадськості, неетичну поведінку під час відправлення правосуддя, втручання в здійснення правосуддя іншим суддею і неповідомлення про це в декларації доброчесності, а також можливі випадки конфлікту інтересів при здійсненні правосуддя. Участь у конкурсі до Верховного Суду Л. Іванова припинила за власним бажанням³⁸.

³⁴ Рішення XVI позачергового з'їзду суддів України від 20.12.2018 // <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-hvi-pozacergovogo-zizdu--371298ae48.pdf>.

³⁵ Суддя Київського апеляційного суду дістала в подарунок VIP-апартаменти на мільйон доларів // <https://bihus.info/suddya-kiyivskogo-apelyacijnogo-sudu-distala-v-podarunok-vip-apartamenti-na-miljon-dolariv>.

³⁶ К. Бутко. Нові члени Вищої ради правосуддя погоджені до початку зїзду суддів // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/butko/5c18d4b7e3c68/>.

³⁷ Висновок про невідповідність кандидата на посаду судді Верховного Суду Іванової Лариси Броніславівни критеріям доброчесності та професійної етики, затверджений Громадською радою доброчесності 01.05.2017 // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/01_05_2017/vysn/ivanova_vysn.pdf.

³⁸ Іванова Лариса Броніславівна // <https://chesnosud.org/candidate/ivanova-larisa-bronislavivna/>.

О. Прудивуса проект PROSUD відніс до категорії «суддів Майдану», оскільки в січні 2014 року він прийняв постанову про заборону проведення мирних зібрань біля будівлі прокуратури Запорізької області. Як видно зі змісту постанови³⁹, однією із цілей мітингу був: *«протест проти злочинного побиття «Беркутом» студентів, священників, журналістів та інших людей на Майдані Незалежності в ніч з 29 на 30 листопада 2013 р. та в інших місцях під час проведення ними мирних мітингів, пікетів, походів та проти фальшування справи та зволікання Генеральною прокуратурою України в притягненні ряду винних посадових осіб і співробітників «Беркуту» до відповідальності»*.

15. 14 серпня 2018 року Рада прокурорів України прийняла рішення⁴⁰ про скликання 20-21 грудня 2018 року позачергової конференції прокурорів, на якій мали обрати двох членів ВРП. Про можливу залежність Ради прокурорів України від Генерального прокурора ще раніше повідомляли представники громадянського суспільства⁴¹.

Викликає здивування сам факт призначення позачергової конференції прокурорів, оскільки строк повноваження обраних за квотою прокурорів членів ВРП мав закінчитися лише в квітні 2019 року. Ураховуючи, що всеукраїнська конференція прокурорів скликається Радою прокурорів України один раз на два роки⁴², а перша конференція була проведена в квітні 2017

³⁹ Постанова Запорізького окружного адміністративного суду від 20.01.2014 у справі № 808/464/14 // <http://www.revestr.court.gov.ua/Review/36706193>.

⁴⁰ Рішення Ради прокурорів України від 14.08.2018 № 67 // https://rpu.gp.gov.ua/userfiles/Pro_sklikannja_pozacergovoyi_vseukrayinskoyi_konferenciyi_prokuroriv_vid_14_08_2019_67.pdf.

⁴¹ В. Петраковський. Самоврядування для генпрокурора // <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/05/3/7179346/>.

⁴² Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

року⁴³, то очікувано, що наступна чергова конференція мала бути проведена в квітні 2019 року. Тобто тоді, коли мав закінчитися строк повноважень членів ВРП за квотою прокуратури. ЗМІ пов'язує проведення саме позачергової конференції з намаганням чинного Генерального прокурора зберегти власний вплив на ВРП⁴⁴ і результати голосування можуть підтверджувати цю версію.

5 осіб виявили бажання взяти участь у виборах⁴⁵. За результатами голосування, до складу ВРП обрали прокурора В. Матвійчука та адвоката І. Фоміна, які приступлять до виконання обов'язків після появи у складі ВРП вакантних посад⁴⁶. Є підстави стверджувати, що ці особи тісно пов'язані з Генеральним прокурором Ю. Луценком.

16. У квітні 2016 року був опублікований колективний лист заступників Генерального прокурора, керівників регіональних прокуратур та військових прокуратур регіонів, в якому висловлювалася стурбованість щодо призначення Генеральним прокурором особи не з системи органів прокуратури⁴⁷. Тобто лист стосувався стурбованості саме через можливе призначення Ю. Луценка керівником органів прокуратури. Серед підписантів цього листа є і В. Матвійчук, який тоді був прокурором

Дніпропетровської області (з квітня 2015 року⁴⁸).

Вже в травні 2016 року Ю. Луценка призначили Генеральним прокурором. За повідомленням на офіційному веб-сайті Генеральної прокуратури України за перші 6 місяців його перебування на посаді було змінено 17 керівників регіональних прокуратур, а також 56 перших заступників та заступників керівників регіональних прокуратур⁴⁹. Проте такі кадрові зміни не зачепили В. Матвійчука, який залишився очільником прокуратури Дніпропетровської області, що не скажеш про його заступників, всі з яких були призначені в серпні 2016 року, тобто, після призначення Ю. Луценка⁵⁰.

У вересні 2018 року Ю. Луценко називає В. Матвійчука найкращим обласним прокурором⁵¹.

Проектом PROSUD було проведене розслідування щодо В. Матвійчука, за результатами якого були виявлені факти, що дають підстави сумніватися у законності джерел походження коштів на придбання майна, яке наявне у власності його сім'ї⁵².

17. І. Фомін виступав захисником Ю. Луценка під час кримінального

⁴⁸ Автобіографія В. Матвійчука // http://www.vru.gov.ua/content/file/Matviychuk_autobiography.pdf.

⁴⁹ За останні півроку змінено 17 керівників регіональних прокуратур, звільнено 113 працівників, зареєстровано 22 кримінальних проваджень стосовно працівників прокуратури // <https://www.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=197509>.

⁵⁰ Інформація з офіційного веб-сайту прокуратури Дніпропетровської області // <https://dnipr.gp.gov.ua/ua/guidance.html>.

⁵¹ Луценко назвав найкращого прокурора Дніпропетровщини // <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2533887-lucenko-nazvav-najkrasogo-prokurora-dnipropetrovsini.html>.

⁵² Прокурор Дніпропетровської області та кандидат до Вищої ради правосуддя Віктор Володимирович Матвійчук // http://blog.prosud.info/matviychuk_viktor_volodimirovich.html.

⁴³ Всеукраїнською конференцією прокурорів обрано членів Ради прокурорів України та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (фото) // <https://www.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& c=view& t=rec&id=206782>.

⁴⁴ «Председатели скажут за кого голосовать». Как власти пытаются до выборов сформировать лояльный состав Высшего совета правосудия // <https://strana.ua/articles/analysis/172803-vybory-chlenov-vyssheho-soveta-pravosudiya-pretendenty-i-rasklady.html>.

⁴⁵ У «Голосі України» оприлюднено переліки кандидатів до складу ВРП // <http://www.vru.gov.ua/news/4342>.

⁴⁶ Делегати всеукраїнської конференції прокурорів обрали двох членів Вищої ради правосуддя // <http://www.vru.gov.ua/news/4436>.

⁴⁷ Підконтрольні керівництву ГПУ прокурори висловились проти Луценка // <https://www.pravda.com.ua/ua/news/2016/04/11/7105103/>.

переслідування останнього у 2012 році⁵³ (у тому числі у Європейському суді з прав людини⁵⁴) та подій Революції Гідності⁵⁵. Саме тому в ЗМІ його називають «адвокатом Луценка»⁵⁶.

18. Станом на 31 грудня 2018 року до складу ВРП входили: 9 членів, обраних суддями, 3 члени, призначені Президентом України, 2 члени, обрані з'їздом адвокатів України; 2 члени – Верховною Радою України, 2 члени – з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ, 2 члени – всеукраїнською конференцією працівників прокуратури та Голова Верховного Суду за посадою.

Тобто тоді законодавча вимога про «більшість суддів, обраних суддями» у складі ВРП не була виконана. Саме тому, твердження ВРП у п. 4 (с. 23) Доповіді за 2018 рік про те, що: «Станом на початок 2019 року Вища рада правосуддя функціонує у повному складі, в якому ... забезпечено більшість суддів, обраних їхніми колегами» не відповідало дійсності ні на початок 2019 року, ні на момент оприлюднення доповіді.

Ураховуючи викладені факти, можна зробити висновок, що у 2018 році оновлення персонального складу Ради відбулося у спосіб, який викликає сумніви у незалежності від впливу (в тому числі

політичного) новообраних членів ВРП, та за рахунок осіб, стосовно яких в громадськості є сумніви щодо їх доброчесності.

1.3. Оцінка діяльності Вищої ради правосуддя кандидатами у її члени

19. Як і попереднього разу, під час нових виборів членів ВРП з'їздом суддів України, низка кандидатів виступили з різкою критикою діяльності чинного тоді складу ВРП:

- **суддя Третього апеляційного адміністративного суду С. Чумак:** «більшість проблем, які існують у діяльності ВРП, пов'язані з відсутністю у цього органу дійсної, а не лише проголошеної у законі, незалежності. ... Вони знову вважають, що адмінресурс усе вирішить, і вони знову сформулюють ВРП зі слухняних і договороздатних членів, які загальним «одобрямсом» будуть освячувати будь-які забаганки влади стосовно суддів»⁵⁷;

- **суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду Р. Брегей:** «катастрофічна ситуація з незалежністю судової влади і суддів вплинула на мій сьогоднішній вибір. До такого стану речей, на мій погляд, призвела і неналежна робота конституційного органу, членом якого я прагну стати Одним із недоліків є те, що Вища рада правосуддя застосовує вибірковість у питаннях захисту незалежності суддів і притягненні до дисциплінарної відповідальності»⁵⁸;

- **суддя Личаківського районного суду м. Львова С. Гирич:** «Я переконаний, що відновити незалежність судової влади

⁵³ Другий адвокат Луценка подав апеляцію на вирок у справі про стеження // <https://tyzhden.ua/News/58962>; Ось чому я люблю кримінальні справи. У жодному цивільному процесі подібного напруження і можливостей немає – адвокат Ігор Фомін // <https://racurs.ua/ua/2199-os-chomu-ya-lublu-kryminalni-spravy.html>.

⁵⁴ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Луценко проти України (№ 2)» (заява № 29334/11) // http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a81.

⁵⁵ Брифінг Ірини Луценко та адвоката Ігора Фоміна // <https://www.youtube.com/watch?v=3wj4868z3sE>.

⁵⁶ «Председатели скажут за кого голосовать». Как власти пытаются до выборов сформировать лояльный состав Высшего совета правосудия // <https://strana.ua/articles/analysis/172803-vybory-chlenov-vyssheho-soveta-pravosudija-pretendenty-i-rasklady.html>; Адвокат Луценка став кандидатом від прокурорів у Вищу раду правосуддя // <http://nashigroshi.org/2018/11/26/advokat-lutsenka-stav-kandydatom-vid-prokuroriv-u-vyshchu-radu-pravosuddia/>.

⁵⁷ С. Чумак. Карфаген домовленостей і списків повинен бути зруйнований // https://www.pravda.com.ua/columns/2018/12/6/7200374/?fbclid=IwAR3NV2OukcPo_4Rw-eNCsZJ82M9b_4fOgdLysFGEkCTNyutmMsk9v6kJvvc.

⁵⁸ «У разі обрання членом Вищої ради правосуддя, я дійсно готовий боронити незалежність суду і суддів незалежно від особи порушника», – суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду Роман Брегей // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/u-razi-obrannya-chlenom-vyshchovi-rady-pravosuddya-ya-divsno-gotovyy-boronyty-nezalezhnist-sudu-i-su/.

можливо лише за умови, що цей орган позбудеться політичного впливу. ... Вища рада правосуддя має не лише карати суддів, а й забезпечити недоторканість, безпеку і гарантовану Конституцією України незалежність суддів ... малоефективною є діяльність ВРП у питаннях реагування на звернення суддів про втручання у відправлення правосуддя»⁵⁹;

- **суддя у відставці М. Процик:** «ВРП не повинна бути лише каральним органом, навіть більше захисним, особливо, коли мова йде про втручання в діяльність суддів та про виплату їм належної винагороди за дуже тяжку працю»⁶⁰;

- **суддя Голосіївського районного суду м. Києва Н. Дмитрук:** «Як на мене, необхідно додати більше відкритості цьому органу, а відтак, інформованості суспільства про його роботу; своєчасної реакції на «критику» судових рішень зі сторони посадових осіб, які наділені владними повноваженнями...»⁶¹;

- **суддя Харківського апеляційного суду В. Протасов:** «...суддя має бути впевнений, що ВРП – це захист статусу судді і його діяльності, а не додатковий

інструмент тиску. Саме в цьому я і бачу свою роботу в складі ВРП»⁶².

⁵⁹ «Кожен кандидат повинен перед колегами гарантувати здатність самостійно приймати рішення, не піддаватися впливу і відстоювати незалежність суддів», - суддя Личаківського районного суду міста Львова Сергій Гирич // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/kozhen-kandydaty-povynen-pered-kolegamy-garantuvaty-zdatnist-samostiyno-pryymaty-rishennya-ne-piddav/.

⁶⁰ «Щоб взяти на себе відповідальність судити суддю в дисциплінарному провадженні, треба мати в собі ті високі моральні принципи, яких вимагаєш від іншого судді», - Марія Процик, суддя у відставці // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/shchob-vzaty-na-sebe-vidpovidalnist-sudyty-suddyu-v-dystsyplinarnomu-provadhenni-treba-maty-v-sobi/.

⁶¹ «Необхідно зробити акцент на відповідальності за поширення неправдивої інформації щодо правосуддя», - суддя Голосіївського районного суду міста Києва Наталія Дмитрук // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/neobkhidno-zrobyty-aktsent-na-vidpovidalnosti-za-poshyrennya-nepravdyvoyi-informatsiyi-shchodo-pravo/?fbclid=IwAR0tgB4QenEoA6LPwCh0nKFNmZfrXdq4QEtQWnuxpLAAAtGapkAtApcg.

⁶² «Суддя має бути впевнений, що ВРП – це захист статусу судді, а не додатковий інструмент тиску», - суддя Харківського апеляційного суду Володимир Протасов // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/suddya-maye-buty-vpevneny-shcho-vrp-tse-zakhyst-statusu-suddi-a-ne-dodatkovyy-instrument-tysku-sudd/.

2. ЗАЯВИ СУДДІВ ПРО ВТРУЧАННЯ У ЇХНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ

20. На конституційному рівні закріплено заборону у будь-який спосіб впливати на суддю. Жодні винятки з цього правила не передбачені. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя має наслідком відповідальність, установлену законом.

Суддя зобов'язаний протягом п'яти днів повідомляти про факти втручання ВРП і Генерального прокурора. Рада веде і оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті реєстр таких повідомлень суддів, проводить їх перевірку, оприлюднює результати та ухвалює відповідні рішення.

21. Всього за 2018 рік Рада отримала 436 повідомлень суддів (враховуючи повідомлення голів судів від імені зборів суддів чи в інтересах конкретного судді) про факти втручання у здійснення правосуддя. Ці повідомлення були подані 420 суддями.

Найбільше повідомлень про факти втручання у здійснення правосуддя надійшло від суддів місцевих судів, а саме: 311 – від суддів загальних, 35 – адміністративних та 37 – господарських судів.

До ВРП надійшло 20 повідомлень від суддів апеляційних судів з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, 15 – від суддів апеляційних адміністративних судів та 8 повідомлень від суддів апеляційних господарських судів. Також 7 повідомлень подано суддями Верховного Суду та 1 – суддями Верховного Суду України.

Аналіз даних Реєстру повідомлень суддів про втручання в діяльність показав такі результати⁶³.

2.1. ФОРМИ І СУБ'ЄКТИ ВТРУЧАННЯ

22. За нашими підрахунками, на думку суддів, у їхню діяльність відбувався вплив у такі способи:

- **психологічний тиск** (усні погрози, постійне заявлення безпідставних відводів, агресивна поведінка, лайка, схилення судді до прийняття рішення, погроза подання скарг на суддю) – 207 випадків.

Підходи ВРП щодо оцінки цієї форми як тиску відрізняються від думки суддів. Зокрема, Рада наголосила, що: *«прояв зневаги до суду, непідкорення розпорядженням головуючого, порушення порядку в судовому засіданні або правил поведінки у приміщенні суду Вища рада правосуддя не розглядає як втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя»* (п. 4.2.4 (с. 80) Доповіді за 2018 рік). Безпідставні відводи, на думку ВРП, також не свідчать про вчинення тиску на суд, а можуть розглядатися як зловживання процесуальними правами (п. 4.6.2 (с. 99) Доповіді за 2018 рік). Щодо фактів погроз, то Рада вважає, що: *«всі подібні факти мають бути ретельно перевірені правоохоронними органами ... щодо наявності ознак вчинення злочинів, передбачених статтями 376, 377 КК України»* (п. 4.5.1 (с. 94) Доповіді за 2018 рік);

- **подання звернень / дисциплінарних скарг до ВРП щодо судді** – 69 випадків.

У п. 4.7.1 (с. 102) Доповіді за 2018 рік зазначено: *«...Вища рада правосуддя не розглядає як втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя сам лише факт подання учасником судового провадження дисциплінарної скарги на дії судді до закінчення судового розгляду справи»*. Разом з тим, ВРП згадала, що в окремих випадках нею все ж таки встановлювався факт втручання у здійснення правосуддя суддею шляхом подання скарги щодо такого судді (п. 4.7.2 Доповіді за 2018 рік);

- **публікації негативного характеру в засобах масової інформації, соцмережах, відеосюжети на телеканалах** – 50 випадків.

У Доповіді за 2018 рік ВРП не визнала це формою втручання у здійснення правосуддя надавши рекомендацію, що: *«якщо суддя вважає, що поширена у ЗМІ інформація щодо нього або результатів розгляду ним конкретної судової справи є недостовірною або неповною та може спотворити уявлення громадськості про суд чи зашкодити авторитету правосуддя, йому*

⁶³ Доступний за посиланням: http://www.vru.gov.ua/add_text/203. При аналізі були використані дані станом на 31.12.2018.

слід залучати прес-службу суду для висвітлення в межах, дозволених законом, об'єктивних відомостей про стан розгляду справи та роз'яснення прийнятих у ній рішень» (п. 4.4.4 (с. 92) Доповіді за 2018 рік);

- **звернення до органів правопорядку із заявами про вчинення суддею злочину** – 34 випадки.

Як зазначила Рада в п.4.8.1 (с. 106) Доповіді за 2018 рік: «Оцінка зазначених дій не може бути однозначною». У п. 4.8.2 (с. 108) Доповіді ВРП вказано, що: «Вища рада правосуддя дотримується правової позиції, згідно з якою перебування особи у процесуальному статусі учасника судової справи не може обмежувати її у передбаченому законом праві подавати прокурору, слідчому заяву про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 375 КК України». Проте, в кожному окремому випадку слід оцінити всі обставини в сукупності для «розмежування випадків реалізації громадянами наданих законом прав та зловживання ними з очевидною метою здійснення впливу на суд»;

- **дзвінки на телефон судді, надсилання смс чи повідомлень у месенджерах з вказівками щодо розгляду судових справ, в т. ч. погрози** – 30 випадків.

ВРП визнала це формою втручання, зазначивши: «надсилання на особисті номери мобільних телефонів суддів повідомлень, які містять погрози та вимоги щодо певних результатів розгляду судових справ, має ознаки втручання у діяльність суддів під час здійснення правосуддя, за що передбачено кримінальну відповідальність» (п. 4.5.3 (с. 96) Доповіді за 2018 рік);

- **усні або письмові звернення осіб до суду; позапроцесуальні звернення учасників провадження до судді / суду** – 28 випадків;

- **ініціювання органами правопорядку кримінального провадження щодо судді** – 19 випадків.

Зловживання правоохоронними органами своїми повноваженнями щодо реєстрації кримінального провадження щодо судді (особливо за ст. 375 Кримінального кодексу

України) ВРП визнала загрозою для «засад демократичного устрою, забезпечення прав та свобод людини і громадянина через можливе зниження їх рівня захисту судом» (п. 2.1.1 (с. 55) Доповіді за 2018 рік);

- **проведення мітингів / пікетів перед приміщенням суду, житлом судді, кабінету судді** – 11 випадків;

- **психологічний тиск зі сторони голови суду** – 10 випадків;

- **виклик органами правопорядку судді на допит, задавання питань, що стосуються професійної діяльності судді** – 9 випадків;

- **блокування судді в залі судового засідання / кабінеті / приміщенні суду** – 8 випадків;

- **надсилання органами правопорядку до судді / суду запитів на отримання інформації, документів щодо розгляду судових справ, витребування пояснень від судді про прийняті рішення** – 6 випадків;

- **намагання дати хабар судді (наприклад, переведення грошей на картковий рахунок судді)** – 6 випадків;

- **пошкодження, викрадення майна судді / суду** – 5 випадків;

- **вилучення органами правопорядку під час обшуку нерозглянутих судових справ** – 4 випадки;

- **порушення таємниці нарадчої кімнати** – 4 випадки;

- **фізичне насильство щодо судді** – 4 випадки;

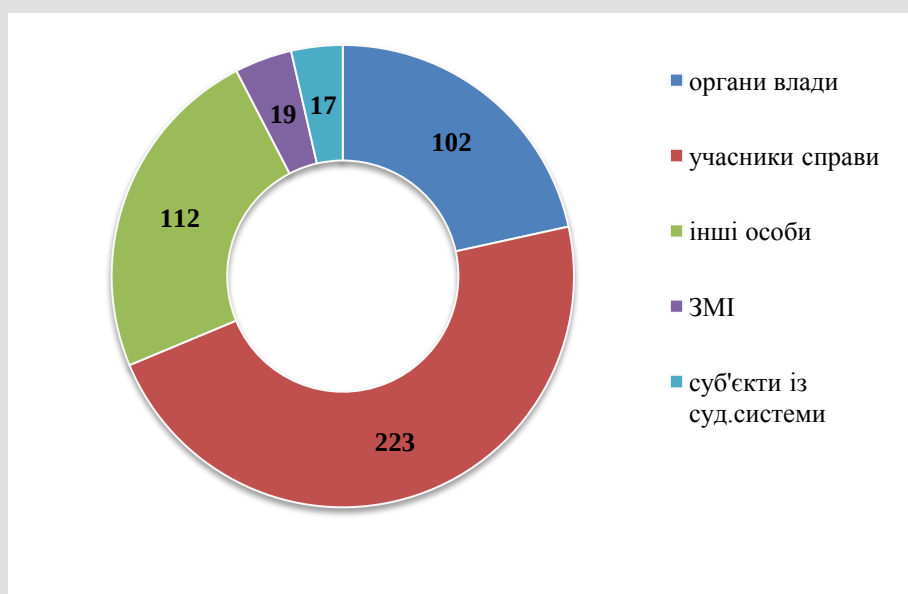
- **порушення органів правопорядку при затриманні судді / врученні судді протоколу про адміністративне правопорушення** – 1 випадок;

- **інше** – 69 випадків.

Форми втручання, на думку суддів

Суб'єкти втручання, на думку суддів

23. Суб'єктами, які здійснювали втручання, на думку суддів, були:

- учасники судових справ (за виключенням органів влади) – 223 випадки;
- органи влади – 102 випадки;
- інші, у тому числі невідомі або невстановлені, особи – 112 випадків;
- засоби масової інформації – 19 випадків;
- суб'єкти із судової системи (голова суду, інші судді, апарат суду) – 17 випадків.

З числа представників влади найчастіше, на думку суддів, втручалися посадові особи органів прокуратури (32 випадки), Національної поліції України (23 випадки), органів місцевого самоврядування (13 випадків), Національного антикорупційного бюро України (10 випадків).

24. Порівнюючи результати аналізу звернень суддів до ВРП з повідомленнями про втручання у їхню діяльність у 2017⁶⁴ та 2018 роках можна стверджувати, що судді частіше звертаються до Ради для захисту їхньої незалежності, зокрема за весь 2017 рік 350 суддів повідомили про втручання, а за 2018 рік – 420 суддів, що на 20% більше.

25. Основною формою впливу, яку судді вважали втручанням, як в 2017 році, так і у 2018 році залишається психологічний тиск з метою схилити їх до прийняття певного рішення або взяти самовідвід при розгляді справи. Це можна пояснити насамперед тим, що в умовах відсутності спеціальної служби судової охорони, доступності даних щодо місця проживання та майна, судді розцінюють погрози в їхню адресу як реальну загрозу незалежності. Суддя Дубенського міськрайонного суду Рівненської області О. Жуковська зазначила в дописі у Facebook: «А знайти суддю не проблема: декілька кліків в гуглі і отримаєш усю інфу про місце проживання. Відомості про суддів і їх родичів

у вільному доступі по всіх реєстрах. Судді не знають коли і де «рвоне». Про безпеку суддів і їх сімей держава не дбає. Натомість, вимагає прозорості і доброчесності»⁶⁵.

26. Утричі зросла кількість повідомлень, в яких судді вважали тиском на них подання скарг до ВРП (у 2017 році – 23 випадки, у 2018 році – 69 випадків), що може свідчити про те, що деякі судді сприймають ВРП як каральний орган, а подані скарги – як важелі впливу на них через механізми дисциплінарної відповідальності. Не в останню чергу це може бути зумовлене тим, що відсутні чітко визначені критерії притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, а сама дисциплінарна практика Ради нерідко є непослідовною⁶⁶.

Надаючи власну оцінку тому, як має змінитися діяльність ВРП, суддя Третього апеляційного адміністративного суду, кандидат на посаду члена ВРП С. Чумак зазначив: «Судді не можуть боятися Вищої ради правосуддя – остання має бути неупередженою, об'єктивною і незалежною у прийнятті рішень»⁶⁷. Інший кандидат на посаду члена ВРП (яка в результаті була обрана до складу Ради) Л. Іванова як одну із своїх цілей назвала те, що: «Вища рада правосуддя повинна змінити стале уявлення про себе як про каральний орган, суть діяльності якого полягає у притягненні суддів до відповідальності»⁶⁸.

⁶⁵ О. Жуковська // <https://www.facebook.com/OleksandraZhukovska/posts/1812619418826209>.

⁶⁶ Детальніше в аналітичному огляді: Дисциплінарна практика Вищої ради правосуддя щодо суддів. Доступний за посиланням: <http://pravo.org.ua/img/books/files/1531838958practice.pdf>.

⁶⁷ С. Чумак. Карфаген домовленостей і списків повинен бути зруйнований // https://www.pravda.com.ua/columns/2018/12/6/7200374/?fbclid=IwAR3NV2OukcPo_4Rw-eNCsZJ82M9b_4fOgdLysFGekCTNyutmMsk9v6kJjvc.

⁶⁴ Аналіз повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність по здійсненню правосуддя у 2017 році міститься в Розділі 2 Альтернативної доповіді за 2017 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». Доступна за посиланням: <http://pravo.org.ua/img/zstored/files/AltReport%202017%20Final.pdf>.

⁶⁸ «Вища рада правосуддя повинна стати інституцією захисту суддів від тиску і впливу як внутрішнього, так і зовнішнього», - суддя господарського суду міста Києва Лариса Іванова // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/-vyshcha-rada-pravosuddya-povynna-staty-instytutsiye-yu-zakhystu-suddiv-vid-tysku-i-vplyvu-yak-vnutri-i-zovni.

27. Високим залишається відсоток повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність шляхом ініціювання проти них кримінальних проваджень. Так, у 2017 році, судді повідомляли про 24 випадки подання щодо них заяв про вчинення злочину, та 15 випадків ініціювання органами правопорядку кримінального провадження щодо судді. У 2018 році кількість таких випадків становить 34 та 19 відповідно.

Приклад. У липні 2018 року 10 суддів апеляційного суду Одеської області звернулися до ВРП з повідомленням про втручання у діяльність суддів судової палати з розгляду кримінальних справ цього суду. Згідно з повідомленням, на запит, прокуратура повідомила суд про те, що у провадженні її слідчих знаходиться 10 кримінальних проваджень щодо суддів, які зареєстровані у вересні та листопаді 2017 року (при цьому 9 з цих проваджень – 17 листопада 2017 року). Як зазначено в повідомленні: *«практично всі вони були зареєстровані ... за зверненнями громадян ..., які не являлися учасниками (сторонами) кримінальних проваджень, які перебували в провадженні суддів Апеляційного суду Одеської області»*⁶⁹.

Таким чином, можна стверджувати, що судді дедалі активніше використовують визначений законом механізм повідомлення про втручання у здійснення правосуддя. При цьому різновиди дій, які судді розцінюють як тиск на них, не зазнали істотних змін порівняно з 2017 роком (за винятком збільшення кількості повідомлень про подання учасниками справи скарг до ВРП), що свідчить про те, що існують системні проблеми у сфері забезпечення незалежності суддів, які необхідно вирішувати не точково, шляхом ретроспективного реагування ВРП на повідомлення суддів, а вжиттям попереджувальних комплексних заходів.

⁶⁹ Повідомлення про втручання в діяльність суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Одеської області від 31.07.2018 № 15001/18 // [http://www.vru.gov.ua/content/file/4213-0-6-18 .pdf](http://www.vru.gov.ua/content/file/4213-0-6-18.pdf).

2.2. РЕАГУВАННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ

28. Станом на 31 грудня 2018 р. за результатами розгляду 57 повідомлень суддів, які надійшли у 2018 році, ВРП визнала факт втручання у їхню діяльність та вжила заходи реагування.

Заходи, що вживала ВРП, можна поділити на такі категорії:

- 1) звернення щодо надання інформації:
 - про досудове розслідування та розкриття злочину у кримінальних провадженнях (до Генеральної прокуратури України – 45 випадків; до органів Національної поліції України – 2 випадки);
 - про стан виконання постанови про забезпечення заходів безпеки стосовно судді та членів її сім'ї (до органів Національної поліції України – 1 випадок);
- 2) внесення подань:
 - про виявлення та притягнення до відповідальності осіб, якими вчинено дії (допущено бездіяльність), що порушують гарантії незалежності суддів (до Генеральної прокуратури України – 6 випадків, Національної поліції України – 2 випадки);
- 3) звернення до місцевої ради щодо вжиття заходів із неприпустимості вчинення дій, які порушують гарантії незалежності суддів – 3 випадки;
- 4) звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо поведінки адвоката – 2 випадки;
- 5) звернення до Верховної Ради України стосовно вжиття заходів щодо недопущення народним депутатом дій, що можуть бути розцінені як втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя – 1 випадок;
- 6) звернення уваги Генеральної прокуратури України на необхідність дотримання приписів ст. 19 Конституції України, ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України щодо обов'язку уповноважених органів здійснювати фіксацію наданих відомостей про кримінальне правопорушення – 1 випадок;
- 7) пропозиція Генеральній прокуратурі України перевірити заяву про кримінальне правопорушення судді на наявність в діях

заявників ознак вчинення (замаху на вчинення) злочину, передбаченого ст. 383 Кримінального кодексу України (завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину) – 1 випадок;

8) звернення до Національної поліції України щодо недопущення посадовими особами Управління захисту економіки дій, які виходять за межі наданих їм законами України повноважень, – 1 випадок;

Тобто найпоширенішою формою реагування ВРП на повідомлення суддів про втручання у їхню діяльність, залишається звернення до органів правопорядку щодо надання інформації про стан здійснення досудового розслідування (у 2017 році ВРП 26 разів приймала таке рішення, а в 2018 році – 47), що не можна назвати ефективним заходом, який сприяє покращенню ситуації із незалежністю суддів.

Про ефективність такої форми реагування суддя Харківського апеляційного суду, кандидат на посаду члена ВРП В. Протасов зазначив: *«Доповідач вивчає, ВРП обговорює, може і обурюється, і приймає рішення – повідомити Генерального прокурора. Так він і так отримав цю ж інформацію від судді! В чому сенс звертатись до Генпрокурора, який демонстративно нехтує приписами закону і своєю бездіяльністю заохочує підлеглих до таких же дій?! В реєстрі заяв суддів про втручання в їх діяльністьдесь 500 заяв за два роки. Жодної ефективної реакції на ці заяви. Ну, самі подивіться рішення. Думаю, члени ВРП краще за інших усвідомлюють безглуздість такої реакції»*⁷⁰.

29. Окрему увагу слід звернути на можливе порушення ВРП принципу презумпції невинуватості, який закріплений в ст. 62 Конституції України та ст. 17 Кримінального процесуального кодексу України, при ухваленні рішення від 14.06.2018 № 1848/0/15-18. Згідно з цим принципом особа вважається невинуватою у

вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Так, у вказаному рішенні Рада вирішила: *«звернутись до Генерального прокурора України щодо надання інформації про розслідування злочину, вчиненого суддею Київського районного суду міста Харкова Нев'ядомським Денисом Володимировичем»*⁷¹.

Тобто, виходячи з мовленнєвих засобів, які були вжиті при формулюванні резолютивної частини, ВРП не лише вважає, що було вчинено злочин, але й те, що цей злочин вчинено саме суддею.

30. У Реєстрі розміщена інформація про 75 випадків реагування на рішення ВРП72, з яких:

- 33 – повідомлення уповноважених органів про хід досудового розслідування кримінального провадження (з них 4 – про прийняття рішення про закриття кримінального провадження);
- 37 – про пересилання рішення ВРП до уповноваженого органу;
- 2 – про відсутність підстав для вжиття прокуратурою заходів реагування;
- 2 – про призначення та проведення службової перевірки;
- 1 – про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі інформації, викладеної в рішенні ВРП;
- 1 – про відмову у внесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за результатами розгляду повідомлення судді;
- 1 – про те, що було звернуто увагу керівника прокуратури на повноту використання повноважень, передбачених ст.ст. 13, 17 Закону України «Про прокуратуру» та ст.ст. 36, 37 Кримінального процесуального кодексу України щодо організації діяльності прокурорів у кримінальних провадженнях та дотримання розумних строків;

⁷⁰ «Суддя має бути впевнений, що ВРП – це захист статусу судді, а не додатковий інструмент тиску», - суддя Харківського апеляційного суду Володимир Протасов // http://ukrainepravo.com/judicial_truth/divine_law/suddya-maye-buty-vpevnenyy-shcho-vrp-tse-zakhyst-statusu-suddi-a-ne-dodatkovyy-instrument-tysku-sudd/.

⁷¹ Рішення ВРП від 14.06.2018 № 1848/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/14692>.

⁷² Станом на 05.01.2019.

- 1 – про те, що прокуратурою направлено лист щодо ініціювання притягнення слідчого до дисциплінарної відповідальності;
- 1 – про те, що кожному депутату місцевої ради направлено рішення ВРП для ознайомлення та забезпечення виконання при здійсненні депутатської діяльності;
- 1 – про те, що органи Національної поліції уповноважені на складання протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 172-4 – 172-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також надсилання запитів щодо надання копій документів.

Тобто, виходячи з аналізу повідомлень за результатами реагування на рішення ВРП можна зробити висновок, що жодна особа не була притягнута до відповідальності, що дає підстави стверджувати про неефективність заходів реагування, які вживаються Радою.

Приклад. За результатами розгляду вже згаданого повідомлення суддів судової палати з розгляду кримінальних справ апеляційного суду Одеської області ВРП прийняла рішення про внесення подання до Генеральної прокуратури України про виявлення та притягнення до відповідальності осіб, якими допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів⁷³. Генеральна прокуратура України відреагувала на це звернення. Згідно з повідомленням, яке міститься в реєстрі: *«за інформацією, наданою прокурором Одеської області, підстав для вжиття заходів реагування не встановлено»*. Тобто жодної службової перевірки Генеральною прокуратурою України проведено не було, а рішення за поданням було прийняте на підставі інформації, отриманої від органу, через незаконність дій якого судді і зверталися до ВРП.

31. В середньому ВРП вживала заходи реагування через 74 робочих дні (з моменту отримання повідомлення і до прийняття рішення). Найкоротший строк, протягом якого були вжиті заходи становив 5 робочих днів (за повідомленням судді Житомирського

районного суду Житомирської області В. Мокрецького⁷⁴), а найдовший – 178 робочих днів (за повідомленням судді Криворізького районного суду Дніпропетровської області Н. Ковалю⁷⁵).

Цілком очевидно, що вжиття заходів через такий тривалий час є неефективним, оскільки не може оперативно припинити втручання, яке здійснюється у діяльність судді, забезпечити притягнення до відповідальності винних осіб, а також створює у судді відчуття незахищеності, що негативно впливає на його внутрішнє відчуття незалежності.

Слід зазначити, що середній час, який минає з моменту отримання повідомлення і до затвердження ВРП висновку про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя не істотно відрізняється та становить майже 68 робочих днів. Тобто ресурси Ради, які могли бути використані для оперативного реагування на реальні загрози незалежності судді, були витрачені на розгляд повідомлень суддів, в яких такі загрози не містяться.

32. У дослідженому періоді Рада не прийняла жодного рішення про відмову у вжитті заходів щодо забезпечення незалежності та авторитету правосуддя. Для порівняння, ВРП прийняла такі рішення щодо 80 повідомлень, які надійшли від суддів у 2017 році.

33. Водночас щодо 160 повідомлень Рада затвердила висновки про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. У більшості випадків одним рішенням ВРП затверджувала декілька висновків, які майже не публікувалися (за 2018 рік в Реєстрі було виявлено 12 висновків членів ВРП за результатами розгляду повідомлень суддів).

⁷⁴ Повідомлення про втручання у діяльність судді від 29.05.2018 № 01-03/27/2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/2701-0-6-18_.pdf.

⁷⁵ Повідомлення про втручання в діяльність судді в порядку ч. 4 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 01-38/65/2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/1289-0-6-18_.pdf.

⁷³ Рішення ВРП від 18.10.2018 № 3157/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/16011>.

У самому рішенні не зазначаються мотиви його прийняття, а тому з його змісту неможливо зрозуміти, чому обставини, повідомлені суддею, не були визнані втручанням, що може негативно вплинути, як на єдність практики ВРП з цього питання, так і на розуміння суддями того, в яких випадках слід звертатися до Ради з повідомленням.

Така ситуація в черговий раз доводить особливу актуальність узагальнення практики повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність та рішень ВРП, за результатами розгляду таких повідомлень, а також необхідність напрацювання рекомендацій суддям щодо того, яку поведінку не варто вважати втручання у здійснення правосуддя, а яка поведінка може (або є) такою.

34. З опублікованих висновків членів ВРП за результатами розгляду повідомлень суддів можна зробити висновок, що ними не дотримуються вимоги власного регламенту. Зокрема, Регламентом ВРП⁷⁶ визначено, що однією з умов для складання висновку про відсутність підстав для вжиття ВРП заходів реагування є те, що: *«загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя усунуто»*. Тобто, висновок про відсутність підстав складається, якщо загроза незалежності дійсно мала місце, але на час розгляду повідомлення судді такої загрози вже не існувало.

Проте в декількох випадках, члени ВРП складали висновок про відсутність підстав для вжиття ВРП заходів реагування на повідомлення судді, хоча факт втручання у здійснення правосуддя ними встановлений не був, зокрема:

- у висновку члена ВРП Т. Малашенкової від 26 листопада 2018 року зазначено: *«із повідомлень судді ... не вбачається наявності ознак втручання в її діяльність щодо здійснення правосуддя і не може бути підставою для застосування заходів, передбачених статтею 73*

⁷⁶ Регламент Вищої ради правосуддя, затверджений рішенням ВРП від 24.01.2017 № 52/0/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/legislativeActs/28>.

Закону України «Про Вищу раду правосуддя»⁷⁷;

- у висновку члена ВРП В. Беяневича від 17 грудня 2018 року зазначено: *«вказані дії адвоката ... не становлять загрози для ухвалення суддею ... справедливих і безсторонніх рішень та не свідчать про втручання у її діяльність щодо здійснення правосуддя»⁷⁸;*
- у висновках члена ВРП В. Беяневича від 19 грудня 2018 року зазначено: *«повідомлені суддею обставини не дають підстав для висновку про втручання ... у діяльність судді Проньки В. В. щодо здійснення правосуддя»⁷⁹;*
- *«реалізація особами, у тому числі адвокатами, передбачених законом прав, за відсутності ознак зловживання ними, не може бути розцінена як втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя»⁸⁰;*
- *«висловлювання скаргником ... намірів стосовно звернення до правоохоронних органів зі скаргами на дії судді відповідає праву кожної особи на такі звернення. Зазначені висловлювання учасника судового провадження не можуть становити загрозу для ухвалення суддею справедливих і безсторонніх рішень»⁸¹;*

⁷⁷ Висновок члена ВРП Т. Малашенкової від 26.11.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/2141-0-6-18-%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf>.

⁷⁸ Висновок члена ВРП В. Беяневича від 17.12.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/4426-0-6-18-%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA-%D0%B4%D0%BE-%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>.

⁷⁹ Висновок члена ВРП В. Беяневича від 19.12.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/1522-0-6-18-%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf>.

⁸⁰ Висновок члена ВРП В. Беяневича від 19.12.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/4850-0-6-18-%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf>.

⁸¹ Висновок члена ВРП В. Беяневича від 19.12.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/5287-0-6-18-%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf>.

- «зібрана під час перевірки інформація не дозволяє розглядати напад на суддю ... як втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя»⁸².

Натомість інші члени ВРП, встановивши відсутність ознак втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя, складали висновки про відмову у вжитті заходів реагування (висновки від 5 грудня 2018 року (В. Шапран⁸³), 12 грудня 2018 року (О. Малогацький⁸⁴), 14 грудня 2018 року (А. Бойко⁸⁵), 17 грудня 2018 року (І. Мамонтова⁸⁶).

35. Станом на 5 січня 2019 року 213 повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність, які надійшли у 2018 році, залишалися без будь-якого реагування ВРП.

36. У п. 1.4 (с. 54) Доповіді за 2018 рік зазначено: «звернення, що потребують невідкладного реагування, Вища рада правосуддя розглядає першочергово та вживає оперативних заходів, решту – в порядку черговості, нарівні з іншими категоріями справ». Проте аналіз Реєстру показав, що повідомлення суддів не

опрацьовуються послідовно та залежно від дати отримання. Непоодинокими є випадки, коли повідомлення були отримані ВРП в один і той же день, проте одне було розглянуте, а інше залишалося без розгляду тривалий час.

Приклад. 15 січня 2018 року ВРП отримала 3 повідомлення – від судді Дружківського міського суду Донецької області О. Грубника⁸⁷, Ленінського районного суду м. Харкова В. Євтіфієва⁸⁸ та суддів Апеляційного суду Вінницької області І. Стадника, І. Міхасішина, Ю. Войтко⁸⁹. 27 березня 2018 року було прийняте рішення⁹⁰ за результатами розгляду повідомлень суддів В. Євтіфієва, І. Стадника, І. Міхасішина, Ю. Войтко, а повідомлення судді О. Грубника розглянуте лише 3 липня 2018 року⁹¹.

⁸² Висновок члена ВРП В. Беляневича від 19.12.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/4575-0-8-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf.

⁸³ Висновок члена Вищої ради правосуддя В. Шапрана від 05.12.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/4853-0-6-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf.

⁸⁴ Висновки члена Вищої ради правосуддя О. Малогацького від 12.12.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/4901-0-6-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf; http://www.vru.gov.ua/content/file/5065-0-6-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf.

⁸⁵ Висновок члена Вищої ради правосуддя А. Бойка від 14.12.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/5446-0-6-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf.

⁸⁶ Висновок члена Вищої ради правосуддя І. Мамонтової від 17.12.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/5927-0-6-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf.

⁸⁷ Повідомлення про втручання в діяльність судді при здійсненні правосуддя від 09.01.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/203-0-6-18_.pdf.

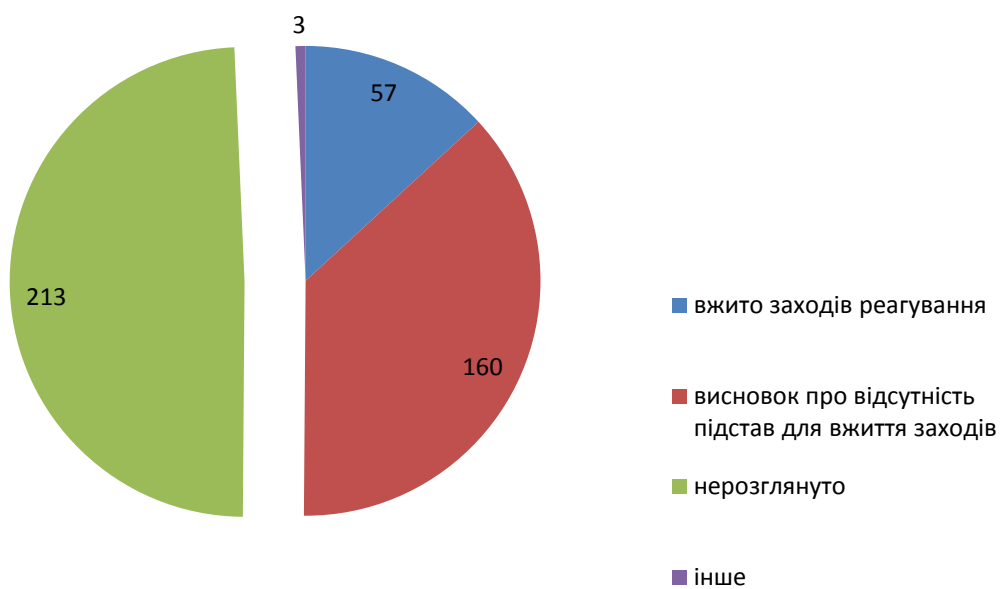
⁸⁸ Повідомлення про втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя // http://www.vru.gov.ua/content/file/211-0-6-18_.pdf.

⁸⁹ Повідомлення про втручання в діяльність суддів № 01-27/11/2018 від 10.01.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/196-0-6-18_.pdf.

⁹⁰ Рішення Вищої ради правосуддя № 910/0/15-18 від 27.03.2018 // <http://www.vru.gov.ua/act/13760>.

⁹¹ Рішення Вищої ради правосуддя № 2125/0/15-18 від 03.07.2018 // <http://www.vru.gov.ua/act/14968>.

Результати розгляду ВРП повідомлень суддів

Також, незважаючи на те, що є повідомлення, які залишаються не розглянутими понад 100 днів, Рада приймала рішення за результатами розгляду повідомлень, які надійшли пізніше.

Приклад. 29 січня 2018 року ВРП отримала повідомлення судді Харківського окружного адміністративного суду О. Заїчко⁹². Як видно зі змісту повідомлення, прокуратура викликала суддю на допит, який стосувався прийнятого нею судового рішення, яке на той момент не набрало законної сили, а саме кримінальне провадження було зареєстроване на підставі рапорту співробітника Служби безпеки України. Крім того, судді стало відомо, що співробітники Служби безпеки України здійснюють збір інформації про майновий стан судді. Це повідомлення не розглянуте ВРП досі. Водночас 15 травня 2018 року ВРП розглянула⁹³ повідомлення судді Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області О. Крамара, в якому суддя повідомляв про те, що він отримав звернення від громадської організації з вимогою дотримуватися строків розгляду справи, інакше буде подана скарга до ВРП. Це повідомлення було отримане 11 квітня 2018 року.

37. Викликає також стурбованість відсутність реакції ВРП на дії, які заподіюють шкоду авторитету правосуддя та окремих суддів, які мають місце в соціальних мережах.

Приклад 1. У мережі Facebook була створена сторінка під назвою «Я, Писанець Віталій Анатолійович⁹⁴, не приймав це рішення», на якій, 25 квітня 2018 року було розміщено публікацію, в якій суддя нібито заперечував факт прийняття ним ухвали від 23 квітня 2018 року у справі № 757/18790/18-ц⁹⁵, якою

⁹² Повідомлення від 26.01.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/425-0-6-18_.pdf.

⁹³ Рішення Вищої ради правосуддя № 1395/0/15-18 від 15 травня 2018 р. // <http://www.vru.gov.ua/act/14239>.

⁹⁴ Суддя Печерського районного суду м. Києва. Сторінка доступна за посиланням: <https://www.facebook.com/fiktivnerishennya/posts/2484709934888146>.

⁹⁵ Справа за позовом К. Амосової до Міністерства охорони здоров'я України про визнання звільнення незаконним, скасування наказу про звільнення,

Міністерству охорони здоров'я було заборонено оголошувати конкурс на заміщення посади ректора Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця. Також було зазначено, що через такі дії він вимушений звернутися до ВРП та Генеральної прокуратури України з повідомленням про втручання у його діяльність зі здійснення правосуддя та додано нібито скан-копію такого звернення (без підпису).

27 квітня 2018 року суддя-спікер Печерського районного суду м. Києва М. Пиляєва повідомила⁹⁶ про те, що ця публікація не відповідає дійсності, сам суддя жодних сторінок у соціальній мережі не має та нікого не уповноважував на їх створення чи розміщення інформації від його імені. Ухвала, про яку йшлося в публікації дійсно розміщена в Єдиному державному реєстрі судових рішень⁹⁷.

Незважаючи на те, що такі дії невідомих осіб заподіюють шкоду як судовій системі в цілому, так і судді В. Писанцю та можуть свідчити про втручання у здійснення ним правосуддя, ні він, ні голова Печерського районного суду м. Києва не зверталися до ВРП з відповідними повідомленнями. Більше того, сторінка, на якій розміщена публікація досі активна та доступна користувачам мережі.

Приклад 2. 15 червня 2018 року було зламано акаунт у соцмережі судді Шевченківського районного суду м. Києва В. Світлицької та нібито від її імені повідомлено про здійснення тиску на неї під час розгляду кримінального провадження, внаслідок якого вона була змушена прийняти рішення, яке від неї вимагали.

поновлення на посаді ректора Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця та стягнення заробітку за час вимушеного прогулу.

⁹⁶ В Печерском суде рассказали, было ли заявление судьи Писанца по Амосовой // <https://sud.ua/ru/news/publication/117891-v-pecherskom-sude-rasskazali-bylo-li-zayavlenie-sudi-pisantsa-po-amosovoy>.

⁹⁷ Доступна за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73656122>.

Прес-служба суду відреагувала оперативно та повідомила про те, що розміщене повідомлення не належить авторству судді В. Стілицької⁹⁸. Також сторінка з публікацією була заблокована та наразі недоступна.

Сама суддя надіслала до ВРП лист, в якому повідомила про те, що невідомі особи отримали несанкціонований доступ до її електронних скриньок та акантів у соціальних мережах⁹⁹, що і призвело до розміщення недостовірної інформації про неї в мережі Інтернет.

Зважаючи на те, що сьогодні соціальні мережі є потужним джерелом інформації, яке використовується в тому числі і високопосадовцями, випадки отримання несанкціонованого доступу до профілів суддів та розміщення на них інформації, яка не відповідає дійсності не тільки дискредитують судову гілку влади, але й формують у громадськості уявлення про незахищеність суддів. Саме тому, ВРП слід забезпечити моніторинг соціальних мереж задля виявлення фактів поширення інформації нібито від імені судів /суддів, яка не відповідає дійсності та оперативно реагувати на такі випадки, шляхом вжиття заходів для блокування таких сторінок або доведення до відома суспільства недостовірності поширеної інформації.

38. Рішення за результатами розгляду повідомлення судді, ухвалюються на підставі висновку члена ВРП, який здійснював опрацювання повідомлення.

Аналіз цих рішень показав нерівномірність розподілу повідомлень між членами ВРП (або ж відмінність у ефективності їхньої роботи), зокрема:

Член ВРП:	К-сть висновків про відсутність	К-сть висновків про наявність	Всього:

⁹⁸ Шевченківський районний суд м. Києва від імені Світлицької В. М. повідомляє // <https://sh.ki.court.gov.ua/sud2610/pres-centr/news/504768/>.

⁹⁹ Повідомлення судді Шевченківського районного суду м. Києва В. Світлицької від 20 червня 2018 р. // [http://www.vru.gov.ua/content/file/3189-0-6-18 .pdf](http://www.vru.gov.ua/content/file/3189-0-6-18.pdf).

	підстав для вжиття заходів:	підстав для вжиття заходів:	
Беляневич В. Е.	43	15	58
Бенедисюк І. М. (суддя)	16	0	16
Гусак М. Б. (суддя)	12	4	16
Швецова Л. А. (суддя)	8	8	16
Бойко А. М.	13	1	14
Артеменко І. А. (суддя)	6	8	14
Нежуря В. А. (суддя)	11	1	12
Маловацький О. В.	8	4	12
Комков В. К.	8	1	9
Мамонтова І. Ю. (суддя)	5	4	9
Говоруха В. І. (суддя)	6	2	8
Мірошніченко А. М.	7	0	7
Шапран В. В. (суддя)	5	2	7
Волковицька Н. О. (суддя)	2	4	6
Худик М. П. (суддя)	3	0	3
Гречківський П. М.	3	0	3
Овсієнко А. А. (суддя)	1	2	3
Малашенкова Т. М.	2	0	2
Лесько А. О. (член ВРП до 27.02.2018)	1	0	1
Данішевська В. І.	0	1	1

Виходячи з наведеної статистики, не можна стверджувати про те, що члени ВРП, які є суддями, частіше робили висновки про необхідність вжиття заходів для захисту судді від втручання. Разом з тим, отримані дані дають підстави стверджувати, або про нерівномірність розподілу повідомлень суддів про втручання на членів ВРП, або про різну ефективність роботи членів ВРП, оскільки один член ВРП (В. Беляневич) розглянув понад 25% повідомлень суддів.

39. Проведений аналіз дає підстави зробити такі висновки:

- ефективність реалізації ВРП своїх повноважень щодо вжиття заходів для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя є невисокою, оскільки на кінець 2018 року Рада опрацювала лише близько 51% повідомлень, які надійшли у 2018 році, а середній строк вжиття заходів, з

моменту отримання повідомлення і до прийняття рішення становив 74 робочих дні, що цілком очевидно не дає змогу оперативно припинити втручання, яке здійснюється;

- вжиті у 2018 році заходи показують, що Рада, як правило, перебирає на себе функцію статиста, обмежуючись зверненнями щодо отримання інформації про хід досудового розслідування, а не вжиттям активних заходів, спрямованих на попередження та припинення втручання у здійснення правосуддя;

- у ВРП відсутня методологія визначення черговості розгляду повідомлень суддів про втручання, оскільки є повідомлення, які залишаються нерозглянутими вже майже рік, тоді як розглядаються повідомлення, які надійшли значно пізніше.

3. ЗАГРОЗИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ВСЕРЕДИНИ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

3.1. Втручання в автоматизовану систему розподілу справ суду як загроза незалежності суддів

40. Одним із способів забезпечення дотримання принципу незалежності та безсторонності суду є функціонування в кожному суді системи автоматичного розподілу справ, одним із завдань якої є визначення судді, який буде розглядати конкретну справу. За незаконне втручання в роботу цієї системи передбачена кримінальна відповідальність.

Враховуючи, що суддя, який буде розглядати справу, визначається на підставі ряду критеріїв та з урахуванням коефіцієнту навантаження, сторона не може визначити, хто буде розглядати її справу, що також призводить до мінімізації корупційних ризиків ще на стадії відкриття провадження у справі.

41. До введення в дію нових процесуальних кодексів в Україні використовувалися певні схеми для обходу автоматизованої системи та потрапляння позову до «потрібного» судді. Зокрема, особа подавала декілька позовних заяв, як правило, допускаючи в них певні процесуальні помилки (для прикладу, не додаючи до позовної заяви оригінал квитанції про сплату судового збору), які потрапляли до різних суддів і які залишали їх без руху та надавали час для усунення виявленого недоліку. Позивач усував недоліки тільки в тій позовній заяві, яка потрапила до «потрібного» йому судді, а решта позовних заяв просто поверталися.

З введенням в дію нових процесуальних кодексів використання такої схеми стало ускладненим, оскільки, якщо позивач подав до суду інший позов до цього самого відповідача з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову немає процесуального рішення (про відкриття, відмову у відкритті провадження у справі, повернення або залишення без розгляду позовної заяви), то суд повертає аналогічний до вже поданого позов ще на стадії відкриття провадження, а у випадку, якщо про інші

позови стало відомо під час розгляду справи – залишає його без розгляду.

42. Вказані зміни не стосуються кримінальних справ. Зокрема, 11 квітня 2018 року голова правління Центру протидії корупції В. Шабунін повідомив¹⁰⁰ факти, які стосувалися скасування арешту грошових коштів ТОВ «Девелопмент Еліт» у розмірі 185 млн. грн в межах кримінального провадження у так званій «справі Труханова»¹⁰¹.

Як стало відомо, юристи ТОВ «Девелопмент Еліт» подавали десятки клопотань до Солом'янського районного суду м. Києва про зняття арешту з цих коштів, зазначаючи в них неправильний номер кримінального провадження. У Єдиному державному реєстрі судових рішень було виявлено 20 судових рішень судді В. Українця про відмову в задоволенні таких клопотань, 3 – судді О. Бобровника, і по одному рішенням суддів І. Усатової, Т. Оксюті та О. Букіної.

Тобто 26 разів товариству відмовляли у задоволенні клопотання про зняття арешту. Проте, майже через рік, коли відповідне клопотання потрапило до судді Л. Кізюн, вона скасувала арешт на 92 млн. грн.¹⁰² Вже 6 лютого 2018 р. інша суддя цього суду – О. Мозолєвська, знову накладає арешт на ці кошти¹⁰³, який суддя Л. Кізюн на наступний день – знову скасовує¹⁰⁴ (як слідує з рішення дисциплінарної палати – на підставі усного клопотання представника товариства).

¹⁰⁰ Як «потрібні» судді знімають арешти у справі Труханова // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/shabunin/5acdca9ad393c/>.

¹⁰¹ Справа щодо спроби заволодіння коштами бюджету Одеської міської ради у розмірі 185 млн грн при продажі будівель заводу «Краян». Детальніше за посиланнями: <https://glavcom.ua/news/sprava-truhanova-nabu-opriyudnilo-shemu-rozkradannya-koshtiv--475615.html>;

¹⁰² Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 01.02.2018 у справі № 760/120/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71936633>.

¹⁰³ Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 06.02.2018 р. у справі № 760/3150/18-к // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72061223>.

¹⁰⁴ Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 07.02.2018 р. у справі № 760/121/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72057753>.

Обставини, за яких були прийняті рішення про скасування арешту суддею Л. Кізон викликають сумніви щодо їх законності та стали однією із підстав для прийняття Третьою дисциплінарною палатою ВРП рішення¹⁰⁵ про накладення на неї дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення з посади судді за скаргами Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Під час розгляду дисциплінарного провадження, будівлю ВРП неодноразово «заміновували», що пов'язується деякими ЗМІ саме з розглядом цього провадження¹⁰⁶.

У листопаді 2018 року рішення дисциплінарної палати було залишене без змін ВРП¹⁰⁷.

43. Порушення при автоматизованому розподілі справи були допущені і в кримінальному провадженні по обвинуваченню І. Плотницького, А. Патрушева, О. Гуреева у збитті транспортного літака ІЛ-76 поблизу м. Луганська в червні 2014 року. Як зазначено в ухвалі Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 12 вересня 2017 року: «відповідно до звіту про автоматичний розподіл судових справ між суддями при здійсненні розподілу зазначеного кримінального провадження 19.07.2017 року в переліку суддів, які приймали участь у здійсненні розподілу справи та визначення складу колегії, зазначено суддю Чулініна Д. Г., який в лютому 2016 року був звільнений з займаної посади»¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Рішення Третьої дисциплінарної палати ВРП від 01.08.2018 № 2476/Здп/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/15321>.

¹⁰⁶ Срыв работы ВСП может быть связан с дисциплинарным делом судьи // <https://sud.ua/ru/news/publication/122602-sryv-raboty-vsp-mozhet-byt-svyazan-s-distiplinarnym-delom-sudji>.

¹⁰⁷ Рішення Вищої ради правосуддя від 15.11.2018 № 3500/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/16354>.

¹⁰⁸ Ухвала Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 12.09.2017 у справі № 426/1211/17 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68812120>.

Тобто, суддю, який вже понад рік не здійснював правосуддя, було включено до списку суддів, серед яких проводився автоматичний розподіл, що не можна вважати звичайною помилкою.

Про цілеспрямоване втручання в автоматизовану систему розподілу справ повідомляв ВРП суддя Олевського районного суду Житомирської області Л. Винар. Зокрема, 30 січня 2018 року він повідомив, що в лютому 2016 року за вказівкою голови суду, під час повторного перерозподілу справ відстороненого судді, були виключені з розподілу два судді¹⁰⁹.

ВРП не знайшла підстав для вжиття заходів реагування за результатами опрацювання цього повідомлення¹¹⁰.

У другому повідомленні, суддя зазначив про те, що за його відсутності були проведені збори суддів, на яких прийнято рішення яким: *«змінено налаштування в автоматизованій системі розподілу справ та відключено від авторозподілу справ суддю Стратовича О. В., та суддю Волощука В. В. на період часу з 22 лютого 2018 року по 22 березня 2018 року»*¹¹¹. Враховуючи, що в суді працює лише 4 судді, а голова суду – є слідчим суддею, то: «в системі авторозподілу справ, особливо по кримінальних справах, строком на цілий місяць, залишено одного суддю Винара Л. В.». В цьому випадку ВРП також не знайшла підстав для вжиття заходів реагування¹¹².

Таким чином, наведені вище факти дають підстави стверджувати, що не вирішеною в повному обсязі залишається проблема,

¹⁰⁹ Повідомлення про втручання в діяльність судді від 24.01.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/440-0-6-18.pdf>.

¹¹⁰ Рішення Вищої ради правосуддя від 15.03.2018 № 797/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13647>.

¹¹¹ Повідомлення про втручання в діяльність судді від 02.03.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/1092-0-6-18.pdf>.

¹¹² Рішення Вищої ради правосуддя від 18.09.2018 № 2926/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/15780>.

пов'язана із незаконним втручанням в автоматизовану систему розподілу справ.

3.2. Здійснення впливу головами судів на суддів

44. Актуальною також залишається проблема здійснення тиску головами судів на суддів під час здійснення останніми правосуддя. В Альтернативній доповіді за 2017 рік ми рекомендували ВРП забезпечити оперативне та ефективне вивчення та реагування на повідомлення суддів про втручання голів судів у здійснення правосуддя, проте ця рекомендація залишилася неврахованою. Також, в Доповіді за 2018 рік Рада взагалі не надала будь-яку оцінку фактам втручання головами судів у здійснення правосуддя іншими суддями.

45. У 2018 році до Ради надійшло 11 повідомлень від суддів про здійснення втручання у їхню діяльність головою суду, зокрема 5 від судді Олевського районного суду Житомирської області Л. Винара, 2 – судді Южноукраїнського міського суду Миколаївської області О. Волкової та по одному від суддів Миронівського районного суду Київської області Л. Капшук, Дарницького районного суду м. Києва А. Коренюк, Веселівського районного суду Запорізької області О. Потапової, Мостиського районного суду Львівської області І. Торської.

46. Вперше суддя Олевського районного суду Житомирської області Л. Винар звернувся до ВРП з повідомленням¹¹³, про те, що йому стало відомо про втручання голови суду під час здійснення автоматичного перерозподілу справ у 2016 році.

Вдруге суддя повідомив¹¹⁴ ВРП про втручання у його діяльність через те, що за ініціативою голови суду йому було проставлено «прогул» у день, коли він був на семінарі Національної

школи суддів України та засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у м. Києві, а голова суду неодноразово відмовлявся видавати наказ про його відрядження. Як зазначено в повідомленні: *«Така поведінка голови суду Ковальчука М., є наслідком моїх неодноразових відмов у виконанні різного роду порад та вказівок голови суду щодо розгляду справ та його намаганням впливати на моє внутрішнє переконання у прийнятті рішень по справах»*. Крім того, він зазначав, що голова суду та керівник апарату не видають йому копію трудової книжки, заяви про проведення перевірки за законом про очищення влади, довідки про проходження такої перевірки, а голова суду намагається *«сформувати негативну думку та нацьковувати інших суддів та працівників апарату суду на «немісцевого» суддю Винара Л.В.»*.

Наступні повідомлення судді¹¹⁵ стосувалися того, що голова суду через інших осіб звертався до юристів, які практикують в м. Олевську, з проханням подавати скарги на дії судді Л. Винара, які і були подані (одна з них – за участю колишнього помічника голови суду), вимагав від інших працівників суду скласти доповідні, акти, пояснення щодо судді, скликав збори суддів для оцінки дій судді Л. Винара, та в подальшому, на підставі рішень цих зборів, подавав скарги до ВРП.

Крім того, після того, як стало відомо про відрядження судді Л. Винара до іншого суду, голова суду через секретаря забрав зі службового кабінету судді матеріали кримінального провадження, мотивуючи це тим, що: *«оскільки ви забираєте у суду штатну одиницю своїм відрядженням, то нам вигідніше зробити усе, щоб вас звільнити»*.

За результатами розгляду 4 повідомлень від судді Л. Винара ВРП затвердила висновки про відсутність підстав для вжиття заходів, тобто, не виявила жодної загрози незалежності

¹¹³ Повідомлення про втручання в діяльність судді від 24.01.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/440-0-6-18.pdf>.

¹¹⁴ Повідомлення про втручання в діяльність судді від 02.03.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/1092-0-6-18.pdf>.

¹¹⁵ Повідомлення про втручання в діяльність судді від 13.03.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/1092-1-6-18.pdf>; повідомлення про втручання в діяльність судді від 20.04.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/1987-0-6-18.pdf>; повідомлення про втручання в діяльність судді від 08.05.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/1092-3-6-18.pdf>.

судді. Проте повідомлення судді від 20 квітня 2018 року, в якому він вказував про те, що за його відсутності голова суду надав вказівку працівникам суду проникнути в службовий кабінет та взяти матеріали кримінальної справи, в травні 2018 року було передане на повторний автоматизований розподіл для його розгляду в порядку дисциплінарного провадження¹¹⁶.

Тобто може мати місце систематичний тиск, який здійснюється головою суду на суддю Л. Винара, про який останній постійно повідомляє ВРП, але Рада жодного разу не вжила заходів, спрямованих на залагоджування цього конфлікту або перевірку обставин, викладених в повідомленнях.

47. Суддя Миронівського районного суду Київської області Л. Капшук¹¹⁷ повідомила ВРП про те, що через незаконне, на її думку, рішення зборів суддів, їй не передаються справи, які на неї розподілені, а вона зобов'язана для отримання справ приходити в інше приміщення суду та отримувати їх від старшого секретаря. Вона звертала на це увагу голови суду, який намагався зняти на телефон факт відмови судді від отримання справ.

Незважаючи на те, що повідомлення надійшло на початку січня 2018 року, лише в лютому 2019 року ВРП затвердила висновок про відсутність підстав для вжиття заходів за ним¹¹⁸.

48. Суддя Южноукраїнського міського суду Миколаївської області О. Волкова у своєму повідомленні¹¹⁹ зазначала про тиск на неї з боку голови суду, який вона пов'язує з тим, що брала участь у конкурсі до ВРП. Зокрема, голова суду розцінив її перебування

на зборах суддів Миколаївської області як прогул та відмовив у наданні їй одного дня відпустки.

Як зазначено в повідомленні, під час оперативної наради в лютому 2018 року голова суду повідомив, що: *«найближчим часом відбудуться збори, на яких буде здійснено голосування щодо визнання мене неспроможною виконувати посадові обов'язки через розумові здібності та емоційну нестабільність. ... Крім того, він пообіцяв мені, що мене буде звільнено, та ані я, ані моя донька «ніде роботи не знайдемо»*. За результатами розгляду цього повідомлення, ВРП не знайшла підстав для вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності судді¹²⁰.

У наступному повідомленні суддя повідомляла про те, що нею було заявлено самовідвід у кримінальному провадженні у зв'язку з тим, що вона перебуває у дружніх відносинах з батьком обвинуваченого¹²¹. В ухвалі вона також виклала та обґрунтувала власну правову позицію про те, що процесуальне рішення про самовідвід не повинне переглядатися іншим суддею. Зокрема, вона зазначила, що: *«З урахуванням судової практики процесуальне рішення про самовідвід не повинно переглядатися іншим суддею, так як це призводить до конфліктів між суддями. Суддя місцевого суду не може бути судом у справі свого колеги щодо обґрунтованості ним заявленого собі самовідводу, так як це суперечить міжнародним стандартам та закону України «Про судоустрій і статус суддів». ... Якщо ж підходити до КПК України, саме з позиції букви закону, то в ньому можна знайти багато суперечностей, а тому, КПК України, зобов'язує розуміти й дух закону. Тлумачити КПК України слід з позиції верховенства права та практики ЄСПЛ»*.

Проте в липні 2018 року суддя О. Савін, який є головою суду, незважаючи на те, що

¹¹⁶ Відомості щодо відкриття дисциплінарної справи станом на 01.04.2019 відсутні.

¹¹⁷ Повідомлення про втручання в діяльність судді при здійсненні правосуддя від 01.01.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/3-0-6-18.pdf>.

¹¹⁸ Рішення Вищої ради правосуддя від 12.02.2019 № 451/0/15-19 // <http://www.vru.gov.ua/act/17402>.

¹¹⁹ Повідомлення про тиск голови суду від 13.02.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/700-0-6-18.pdf>.

¹²⁰ Рішення Вищої ради правосуддя від 10.05.2018 № 1369/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/14217>.

¹²¹ Ухвала Южноукраїнського міського суду Миколаївської області від 25.06.2018 у справі № 486/701/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74905927>.

заявлений самовідвід був підтриманий прокурором та потерпілою у провадженні, відмовив у задоволенні самовідводу, оскільки: «суддею Волковою О. І. не зазначено жодного доказу перебування її з батьком обвинуваченого ... в тривалих дружніх відносинах»¹²².

Через декілька днів суддя О. Волкова постановляє ухвалу, якою повертає кримінальне провадження до секретаріату суду для виконання власної ухвали про самовідвід. В цій ухвалі вона зазначила, що: «Адміністрація суду в порушення вимог ст. 126, 129-1 Конституції України, ст. 6, 24, 48, 124, 155 Закону України Про судоустрій і статус суддів та Положення про автоматизовану систему документообігу, ст. 2, 35 КПК України у суді порушує розумні строки розгляду кримінального провадження та втручається в діяльність судді Волкової О. І. щодо здійснення правосуддя»¹²³. За інформацією з Єдиного державного реєстру судових рішень, суддя О. Волкова надалі кримінальне провадження не розглядала.

У серпні 2017 року до ВРП надійшла скарга на дії судді від голови суду О. Савіна, на підставі якої в грудні цього ж року відкрита дисциплінарна справа. У вересні 2017 року до ВРП надійшла скарга працівників апарату суду, за якою дисциплінарна справа була відкрита в жовтні. Також з Вищої кваліфікаційної комісії суддів України були передані звернення голови Южноукраїнського міського суду Миколаївської області В. Падалки (суддя у відставці) та голови апеляційного суду Миколаївської області О. Ржепецького (суддя у відставці) 2016 року стосовно неправомірних дій судді О. Волкової, за якими дисциплінарна справа була відкрита в серпні 2018 року.

У вересні 2018 року Перша дисциплінарна палата ВРП прийняла рішення про

притягнення судді О. Волкової до дисциплінарної відповідальності та застосування до неї дисциплінарного стягнення у виді внесення подання про звільнення її з посади судді¹²⁴. Підставами для притягнення до дисциплінарної відповідальності було вказано те, що суддя вказувала своє негативне ставлення до іншого слідчого судді у судовому засіданні, проявила неповагу до сторін у справі через правову позицію та поведінку сторони у справі, порушення правил самовідводу.

49. На відміну від попередніх суддів, суддя Дарницького районного суду м. Києва А. Коренюк не зверталася до ВРП з повідомленням про втручання у її діяльність. Вона відразу звернулася до Генерального прокурора із заявою про вчинення головою суду І. Набудович кримінального правопорушення¹²⁵.

Підставою для звернення стало те, що голова суду вилучила з канцелярії справу, яка розглядалася суддею А. Коренюк¹²⁶ та в якій вона ухвалила рішення, та: «тримає її у себе й до сьогодні не повертає для виконання, вважаючи це рішення незаконним, вживає щодо мене як судді психологічний тиск та погрози щодо порушення кримінального провадження».

Прокуратура м. Києва не встановила підстав для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за даними фактами та надіслала копію заяви судді до ВРП для належного правового регулювання. 25 червня 2018 р. ця заява була передана на повторний автоматизований розподіл для розгляду її в порядку дисциплінарного провадження, проте розглянута так і не була.

Суддя І. Набудович віднесена проектом PROSUD до категорії «суддів Майдану». У червні 2017 року рішенням Другої

¹²² Ухвала Южноукраїнського міського суду Миколаївської області від 12.07.2018 у справі № 486/701/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75289733>.

¹²³ Ухвала Южноукраїнського міського суду Миколаївської області від 23.07.2018 у справі № 486/701/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75462363>.

¹²⁴ Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 28.09.2018 № 3023/1дп/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/15877>.

¹²⁵ Заява в порядку ст. 214 КПК України від 24.05.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/5499-0-8-18_.pdf.

¹²⁶ Справа про примусову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу.

дисциплінарної палати ВРП¹²⁷, яке залишене без змін ВРП¹²⁸, її було вирішено притягнуто до дисциплінарної відповідальності у виді внесення подання ВРП про звільнення її з посади судді. У червні 2018 року ВРП звільнила її із займаної посади¹²⁹.

50. У липні 2018 року до ВРП з повідомленням звернулася суддя Мостиського районного суду Львівської області І. Торська, яка зазначала, що голова суду провів за її участі нараду, на якій: *«дозволив собі висловлювання та звинувачення щодо мене як судді, сказавши, що я є некомпетентною суддею, уникаю розгляду справ ... ухвалюю «неправильні» судові рішення, а також безпідставно звинувачено в інших незаконних діях»*¹³⁰. Реагування ВРП на це повідомлення відсутнє¹³¹.

51. У серпні 2018 р. повідомлення до ВРП надіслала суддя Веселівського районного суду Запорізької області О. Потапова¹³². Суддя повідомляла про випадки втручання голови суду та працівників апарату в роботу системи документообігу суду та в кримінальне провадження. На це повідомлення ВРП відреагувала лише в лютому 2019 року, встановивши відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя¹³³.

¹²⁷ Рішення Другої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 19.06.2017 № 1563/2дп/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/act/10090>.

¹²⁸ Рішення Вищої ради правосуддя від 06.02.2018 № 363/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13212>.

¹²⁹ Рішення Вищої ради правосуддя від 26.06.2018 № 2055/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/14898>.

¹³⁰ Повідомлення про втручання в діяльність судді від 30.07.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/3987-0-6-18.pdf>.

¹³¹ Станом на 01.04.2019.

¹³² Повідомлення про втручання в діяльність судді від 28.08.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/4458-0-6-18.pdf>.

¹³³ Рішення Вищої ради правосуддя від 21.02.2019 № 534/0/15-19 // <http://www.vru.gov.ua/act/17487>.

52. Відповідно до ч. 3 ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»¹³⁴ повідомлення судді про втручання в діяльність щодо здійснення правосуддя іншим суддею розглядається в порядку, визначеному для розгляду дисциплінарної скарги. Тобто розгляд повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність з боку голови суду має здійснюватися в межах провадження про притягнення до дисциплінарної відповідальності.

У жовтні 2017 року суддя апеляційного суду Черкаської області С. Бондаренко звернувся з повідомленням¹³⁵ про втручання в його діяльність з боку голови суду та заступника керівника апарату суду, яке полягало в тому, що всупереч визначеному законом порядку, працівники суду за вказівкою голови неодноразово намагалися відібрати в нього пояснення щодо причин відсутності на нараді.

Незважаючи на те, що звернення судді стосувалося втручання в його діяльність не лише голови суду, але й працівників апарату, воно було передано для розгляду в порядку дисциплінарного провадження. Аж в лютому 2019 року Перша дисциплінарна палата ВРП відмовила у відкритті дисциплінарної справи стосовно голови апеляційного суду Черкаської області В. Бабенка, зазначивши: *«доводи автора скарги щодо дій Бабенка В. М. стосуються суто здійснення ним адміністративних повноважень під час його перебування на посаді голови суду, а тому скарга не містить відомостей, які можуть бути підставою для відкриття дисциплінарної справи стосовно останнього»*¹³⁶. Щодо твердження заявника про незаконність дій заступника керівника апарату, то дисциплінарна палата зазначила про відсутність в неї повноважень перевіряти дій посадових осіб апарату суду.

¹³⁴ Закон України «Про Вищу раду правосуддя» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.

¹³⁵ Звернення в порядку статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 02.10.2017 // http://www.vru.gov.ua/content/file/2580-0-6-17_1.pdf.

¹³⁶ Ухвала Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 25.02.2019 № 549/1дп/15-19 // <http://www.vru.gov.ua/act/17502>.

Ця ситуація стала однією із підстав для Громадської ради доброчесності затвердити рішення про надання інформації щодо М. Гусака (член Першої дисциплінарної палати ВРП) під час участі останнього у конкурсі до Верховного Суду. Як зазначено в рішенні: *«Розгляд заяви у такому порядку завідомо унеможливив оцінку дій заступника керівника апарату суду. Інший порядок розгляду цієї заяви унеможливив досягнення цілей звернення та позбавив суддю можливості використати права, передбачені ст. 73 Закону «Про Вищу раду правосуддя» і отримати захист від незаконного впливу на нього. ... З точки зору зовнішнього поінформованого спостерігача такі дії ВРП виглядають як спроба ухилитись від розгляду звернення Бондаренка С. І. та не реагувати на очевидні факти незаконного впливу на суддю»*¹³⁷.

Тобто через недоліки нормативного регулювання ВРП може використовувати свої дискреційні повноваження, свідомо ухилятися від розгляду повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність зі сторони голови суду шляхом переведення таких повідомлень у площину дисциплінарних проваджень, та в подальшому, відмовляючи у відкритті дисциплінарної справи. Ураховуючи надмірну тривалість дисциплінарних процедур, такий механізм не забезпечує ефективного захисту суддів від втручання голів судів.

53. Нового витку розвитку набула боротьба між головою Ожтвбрського районного суду м. Полтави О. Струковим та суддею цього суду Л. Гольник. Зокрема, в квітні 2018 року було відкрито¹³⁸ дисциплінарну справу щодо судді Л. Гольник за трьома скаргами голови суду щодо

притягнення її до дисциплінарної відповідальності через порушення трудової дисципліни, неодноразове розміщення в соціальних мережах образливих публікацій щодо нього та інших суддів. Цю дисциплінарну справу було об'єднано з дисциплінарною справою, яка була відкрита в грудні 2017 року за скаргами самої судді Л. Гольник, Національного агентства з питань запобігання корупції, Голови Ради суддів України В. Сімоненко стосовно дій судді О. Струкова.

В травні 2018 року Третя дисциплінарна палата ВРП розглянула об'єднану дисциплінарну справу, та притягнула голову суду О. Струкова до дисциплінарної відповідальності із застосуванням дисциплінарного стягнення у вигляді суворої догани з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу протягом трьох місяців, а суддю Л. Гольник – догани з позбавленням права на отримання доплат протягом одного місяця¹³⁹. Дане рішення було залишене без змін ВРП¹⁴⁰.

Як зазначила сама суддя Л. Гольник, коментуючи результати перегляду рішення дисциплінарної палати: *«За 10 хвилин до початку засідання змогла ознайомитися з Висновком та Ухвалою доповідача у справі Миколи ГусакаУ Висновку пан Гусак констатував, що до мене застосоване покарання, не передбачене Законом. Воно не відповідає суті інкримінованого мені проступку і вже через те підлягає скасуванню. ... Не обмежившись вказівкою на формальні невідповідності Рішення Дисциплінарної палати, пан Гусак здійснив детальний аналіз висунутих проти мене обвинувачень і дійшов висновку, що в моїх діях взагалі «не вбачається ознак дисциплінарного проступку»*¹⁴¹.

¹³⁷ Рішення про надання інформації щодо кандидата на посаду судді Верховного Суду Гусака Миколи Борисовича, затверджене Громадською радою доброчесності 18.03.2019 // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/000_conclusions_2019/01_02_2019/2016.03.19_%D0%93%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BA_%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf.

¹³⁸ Ухвала Третьої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 18.04.2018 № 1181/Здп/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/14030>.

¹³⁹ Рішення Третьої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 23.05.2018 № 1467/Здп/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/14312>.

¹⁴⁰ Рішення Вищої ради правосуддя від 02.08.2018 № 2485/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/15330>.

¹⁴¹ Л. Гольник. Урівняти ката й жертву // <https://blog.liga.net/user/igolnik/article/30703>.

Отже, незважаючи на систематичний тиск, який вчиняв голова Октябрського районного суду м. Полтави О. Струков на суддю-викривача Л. Гольник, скарги на нього Національного агентства з питань запобігання корупції, Ради суддів України, які стали на захист судді Л. Гольник, обидва судді отримали практично однакове покарання. Рада не встановила, що голова суду здійснював тиск на суддю та втручався у її діяльність по здійсненню правосуддя, а лише визнала, що між суддями О. Струковим та Л. Гольник існує «тривалий конфлікт», який не є предметом розгляду цього дисциплінарного провадження. Водночас встановлено факт вибіркового та упередженого ставлення до судді Л. Гольник зі сторони голови суду, яке було можливим саме через наявність у голови суду адміністративних повноважень (зокрема, голова суду організовував фіксацію перебування на робочому місці лише судді Л. Гольник).

Крім того, ВРП висловила позицію щодо значення голови суду в суді, зокрема: *«Голова суду – це перший серед «рівних», а тому будь-яке «підпорядкування» суддів голові суду в різних аспектах життєдіяльності суду неможливе. Єдиним реальним важелем «впливу» голови суду на суддів має бути лише авторитет і повага».*

Притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Л. Гольник заблокувало їй можливість взяти участь у конкурсі до Вищого антикорупційного суду. Як повідомляв адвокат Р. Маселко: *«Дійсно, відповідно до п. 7 ст. 109 Закону «Про судоустрій ...» суддя, який має непогашене дисциплінарне стягнення, не може брати участі в конкурсі на зайняття посади в іншому суді. ... Але виявляється, застосовуючи цю норму до Гольник, Вища кваліфікаційна комісія суддів України чомусь її не застосувала до судді Майдану. На суддю з Кривого Рогу, яка у часи Майдану виносила рішення щодо учасників протестів Бутенко Майю Володимирівну 27 липня 2018 року було накладено дисц.стягнення, яке залишено без змін 28.09.2018. ... Але 08 жовтня її допущено до конкурсу»¹⁴².* Згодом,

Вищою кваліфікаційною комісією суддів України було переглянуте рішення щодо допуску до участі в конкурсі М. Бутенко¹⁴³.

Слід зауважити, що в січні 2019 року Велика палата Верховного Суду скасувала¹⁴⁴ рішення Ради про залишення без змін рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Л. Гольник, як таке, що: *«не містить обґрунтовані мотиви, з яких відповідач дійшов висновку про необхідність застосування до судді Гольник Л. В. дисциплінарної відповідальності у виді догани ...».*

Додатково слід зазначити, що на захист судді Л. Гольник стали навіть її колеги з Нідерландів¹⁴⁵, які заявили, що будуть вимагати справедливого судового розгляду у цих справах та моніторити їх розгляд.

В Альтернативній доповіді за 2017 рік експерти Центру політико-правових реформ наголошували на необхідності забезпечення оперативного та ефективного реагування на повідомлення суддів про втручання у здійснення ними правосуддя головами судів та розробити механізм недопущення зловживання головою суду своїми адміністративними повноваженнями. Проте, події 2018 року показали, що такі заходи ВРП вжиті не були, а факти тиску голів судів на суддів продовжують мати місце.

¹⁴³ ВККС пересмотрела решения о допуске к конкурсам в ВС и ВАС // <https://sud.ua/ru/news/publication/128239-vkks-peresmotrela-resheniya-o-dopuske-k-konkursam-v-vs-i-vas>.

¹⁴⁴ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17.01.2019 у справі № 11-1010cap18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79472855>.

¹⁴⁵ Whistle blowing in Ukraine: judge Larysa Holnyk from Poltava // <https://www.rechtersvoorrechters.nl/whistle-blowing-in-ukraine-judge-larysa-holnyk-from-poltava/>.

¹⁴² Р. Маселко // <https://www.facebook.com/roman.maselko/posts/10210815732783880>.

4. ПРИТЯГНЕННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТИСКУ НА СУДДІВ

54. Використання визначених законодавством способів притягнення суддів до юридичної відповідальності нерідко сприймається останніми як тиск на них.

Зокрема, аналіз повідомлень суддів за 2017-2018 роки дає підстави зробити висновок, що подання скарг до ВРП, а також ініціювання учасниками справи або правоохоронними органами кримінальних проваджень щодо судді, є одними із найпоширеніших способів тиску на суд. Крім того, кримінальне провадження за фактом постановлення неправосудного рішення суддею, якому в цьому провадженні не повідомлено про підозру, породжує обґрунтовані сумніви щодо можливості судді забезпечити об'єктивний та неупереджений розгляд справи за участю органу, що здійснює досудове розслідування цього провадження.

55. У жовтні 2017 року Перша дисциплінарна палата ВРП відкрила дисциплінарну справу щодо судді Галицького районного суду м. Львова В. Радченка за скаргою в.о. голови окружного адміністративного суду м. Києва В. Келеберди¹⁴⁶. Підставою для подання скарги стало постановлення суддею В. Радченком ухвали про надання дозволу на проведення обшуку робочого кабінету голови окружного адміністративного суду м. Києва П. Вовка у кримінальному провадженні, яке розслідується Національним антикорупційним бюро України.

П. Вовка в грудні 2016 року журналісти програми «Схеми» зафіксували на зустрічі з О. Грановським¹⁴⁷, якого називають «куратором» у прокуратурі і судах від органів влади¹⁴⁸, а сам суд відомий розглядом низкою резонансних справ¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Ухвала Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 05.10.2017 № 3139/1дп/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/act/11671>.

¹⁴⁷ «Схеми» показали, з ким зустрічався Грановський // <https://www.pravda.com.ua/news/2016/05/20/7109042/>.

¹⁴⁸ Висновок про невідповідність кандидата на посаду судді Верховного Суду Вовка Павла Вячеславовича критеріям доброчесності та професійної етики //

У грудні 2017 року суддю притягнули до дисциплінарної відповідальності у виді догани¹⁵⁰. Підставами для притягнення до відповідальності стало те, що суддя розглянув клопотання з порушенням правил підсудності, не зазначив мотиви із посиланням на конкретні матеріали кримінального провадження, з яких суддя вважав би доведеними обставини, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, не навів чіткого переліку речей або документів, які б давали змогу ідентифікувати предмет майбутнього обшуку. ВРП залишила це рішення дисциплінарної палати без змін¹⁵¹.

У червні 2018 року Велика палата Верховного Суду задовольнила¹⁵² скаргу В. Радченка та скасувала рішення ВРП про залишення без змін рішення дисциплінарної палати про притягнення судді до відповідальності, зазначивши про повну необґрунтованість висновків Ради щодо наявності підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, оскільки В.Радченком при прийнятті процесуального рішення порушень законодавства допущено не було. Після повторного перегляду скарги судді, ВРП змінила дисциплінарне стягнення на

https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/vysn/vovk_vysn.pdf.

¹⁴⁹ Оцінка доказів в кримінальному судочинстві не є компетенцією адміністративного суду // <https://nabu.gov.ua/novyny/ocinka-dokaziv-v-kryminalnomu-sudochynstvi-ne-ye-kompetencyeyu-administrativnogo-sudu>; Суд визнав незаконними дії Ситника і Лещенка щодо інформації про Манафорта // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/12/12/7201014/>; Окружний адмінсуд Києва поновив Романа Насірова на посаді голови ДФС // <http://podrobnosti.ua/2273824-okruzhnij-admnsud-kiva-ponoviv-romana-nasrova-na-posad-golovi-dfs.html>; Суд відновив Антонюка на посаді голови Державіаслужби // <https://www.rbc.ua/ukr/news/sud-vosstanovil-antoniyuka-dolzhnosti-predsedatelya-1539344023.html>;

¹⁵⁰ Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 07.12.2017 № 3942/1дп/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/act/12483>.

¹⁵¹ Рішення Вищої ради правосуддя від 15.03.2018 № 795/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13645>.

¹⁵² Постанова Великої палати Верховного Суду від 14.06.2018 у справі № 11-386cap18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74927369>.

попередження¹⁵³, визнавши ряд помилок, допущених дисциплінарною палатою при розгляді скарги.

Притягнення до дисциплінарної відповідальності судді В. Радченка з порушеннями, і в наступному все ж таки застосування до нього стягнення вже після рішення Великої палати Верховного Суду про протиправність притягнення до відповідальності у виді догани може бути розцінене як попередження інших суддів про негативні наслідки, які можуть настати, у випадку прийняття «незручного» рішення.

56. Та ж сама Перша дисциплінарна палата ВРП в жовтні 2018 року ініціювала звільнення судді Печерського районного суду м. Києва Л. Цокол¹⁵⁴. Через декілька днів з моменту прийняття рішення, Рада повідомила, що рішення палати ухвалене на підставі матеріалів перевірки, які не стосуються будь-яких політичних діячів, в тому числі М. Саакашвілі¹⁵⁵.

Таке рішення дисциплінарної палати викликало критику в суспільстві та на захист судді стали адвокати, політики та представники громадянського суспільства¹⁵⁶, а в мережі Facebook було запущено флешмоб з тегом #япідтримуюЦокол.

Експерти Центру політико-правових реформ проаналізували рішення дисциплінарної

палати та виявили збіг низки «випадковостей», а саме:

1) першу дисциплінарну справу щодо судді відкрили через десять днів після того, як вона відмовила у задоволенні клопотання Генеральної прокуратури України в обранні запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту щодо М. Саакашвілі;

2) доповідачем по справі був колишній юрист Блоку Петра Порошенка О. Малавацький;

3) Вища кваліфікаційна комісія суддів України передала до ВРП скаргу щодо судді Л. Цокол через півтора року після набрання чинності законом, який забрав у комісії функції здійснення дисциплінарного провадження;

4) ВРП не ініціювала притягнення до відповідальності суддів, які погодилися з рішенням судді Л. Цокол, за яке вона, в свою чергу, була притягнута до відповідальності;

5) неспівмірність призначеного покарання важкості вчиненого проступку¹⁵⁷.

Сукупність таких випадковостей дає підстави стверджувати про можливі ознаки тиску на суддю Л. Цокол та її переслідування за рішення в інших справах, які не були предметом перевірки в межах дисциплінарного провадження.

57. У 2018 року мали місце повідомлення суддів про тиск на них через Національне агентство з питань запобігання корупції.

У лютому до ВРП звернулася¹⁵⁸ суддя Дарницького районного суду м. Києва П. Коляденко, яка повідомила, що на особистий номер її помічника з телефону, який є телефоном голови Національного агентства з питань запобігання корупції, телефонувала

¹⁵³ Рішення Вищої ради правосуддя від 01.11.2018 № 3330/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/16184>.

¹⁵⁴ Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 19.10.2018 № 3168/1дп/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/16022>.

¹⁵⁵ Втручання у компетенцію Верховної Ради України, порушення права власності особи, відмова у задоволенні скарги з підстав, не визначених процесуальним законом // <http://www.vru.gov.ua/news/4204>.

¹⁵⁶ Депутат ВР просить поновити відсторонену суддю Печерського райсуду Києва // <https://sud.ua/ru/news/sud-info/127855-deputat-vru-prosit-ponoviti-vidstoronenu-suddyu-pecherskogo-raysudu-kiyeva>; Декларація небайдужих // <https://www.facebook.com/anton.ohaiogodzaimas/posts/10209428318504750>; Є. Закревська // <https://www.facebook.com/eugeniyazz/posts/2062234590482996>; Адвокат В. Гриб // https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=693967714303893&id=100010720128662.

¹⁵⁷ Детальніше в статті Р. Смалюка, Р. Куйбіди «Покарання чи переслідування? «Випадкові» збіги у справі судді Цокол» // <http://pravo.org.ua/ua/news/20873348-pokarannya-chi-peresliduvannya-vipadkovi-zbigi-u-spravi-suddi-tsokol>.

¹⁵⁸ Повідомлення від 08.02.2018 // http://www.vru.gov.ua/content/file/678-0-6-18_.pdf.

радник голови, та вимагала надати інформацію про результати розгляду справи щодо її чоловіка та погрожувала скаргю до ВРП. Наразі це повідомлення не розглянуте¹⁵⁹.

У вересні до ВРП звернулася суддя Солом'янського районного суду м. Києва Г. Сергієнко з повідомленням про тиск на неї зі сторони Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом проведення повної перевірки її електронної декларації та затвердження висновку. Такий висновок вона пов'язувала з тим, що наприкінці лютого задовольнила клопотання детектива Національного антикорупційного бюро України у кримінальному провадженні за фактом можливого декларування недостовірної інформації колишньої голови агентства Н. Корчак¹⁶⁰. При цьому, суддя повідомила, що Національне агентство з питань запобігання корупції призначило повні перевірки ще 3 слідчих суддів, які задовольняли клопотання у вказаному провадженні. Це повідомлення досі не розглянуте¹⁶¹.

Цей факт підтвердив і на той момент слідчий суддя того суду В. Фомін в своєму інтерв'ю¹⁶². Крім того, щодо нього Служба безпека України внесла відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом постановлення неправосудного рішення про задоволення клопотання Національного антикорупційного бюро України і передання в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів арештоване нерухоме майно, що належить ТОВ «Міжнародний аеропорт

«Одеса» та корпоративні права, які належать ТОВ «Одеса Аеропорт Девелопмент»¹⁶³.

Через два місяці суддя повідомила, що тиск на неї продовжується. Вона зазначила¹⁶⁴, що отримала лист Національного антикорупційного бюро України в якому повідомлено, що за результатами перевірки висновку складеного Національним агентством з питань запобігання корупції, ознак складу кримінального правопорушення не встановлено. Проте, незважаючи на цей лист, за зверненням Національного агентства з питань запобігання корупції були внесені відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом декларування недостовірної інформації. Це повідомлення також до сих пір не розглянуте Радою¹⁶⁵.

Таким чином, з наведених вище фактів можна зробити висновок, що розповсюдженою є практика тиску на суддів у зв'язку з ухваленими ними рішеннями в гучних корупційних справах, або справах, які зачіпають політичні інтереси через механізми притягнення до дисциплінарної та кримінальної відповідальності.

58. Варто зауважити, що загрозою незалежності судді є й «саботаж» при реалізації механізмів притягнення його до юридичної відповідальності, тобто, вчинення дій (допущення бездіяльності) задля уникнення ним відповідальності, що в свою чергу може призвести до залежності судді від осіб, які зробили йому таку «послугу».

Так, на початку січня 2018 року суддя Києво-Святошинського районного суду Київської області Д. Усатов став учасником дорожньо-транспортної пригоди. Як повідомляють ЗМІ, суддя був у стані алкогольного сп'яніння та намагався втекти з місця події на швидкій¹⁶⁶.

¹⁵⁹ Станом на 01.04.2019.

¹⁶⁰ Повідомлення про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя від 10.09.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/4687-0-6-18.pdf>.

¹⁶¹ Станом на 01.04.2019.

¹⁶² Судья Виктор Фомин: «Знакомые говорили мне: «Ты хоть понимаешь, во что ввязываешься?» // <https://sud.ua/ru/news/publication/126694-sudya-viktor-fomin-znakomye-govorili-mne-ty-khot-ponimaesh-vo-chto-vvazyvaeshsya>.

¹⁶³ СБУ завела справу на суддю за рішення для НАБУ у справі аеропорту «Одеса» // <https://www.sud-report.org.ua/2018/09/sbu-zavela-spravu-na-sudduyu-zarishennya-dlya-nabu-u-spravi-aeroportu-odesa/>.

¹⁶⁴ Повідомлення про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя від 20.11.2018 // <http://www.vru.gov.ua/content/file/4687-1-6-18.pdf>.

¹⁶⁵ Станом на 01.04.2019.

¹⁶⁶ Суддя Дмитро Усатов тікав на «швидкій» з місця аварії (фото) //

Рада суддів України відреагувала миттєво та повідомила, що цей випадок буде вивчено на найближчому засіданні¹⁶⁷. 12 січня нею було прийняте рішення¹⁶⁸, в якому вирішено вважати випадки керування суддями автотранспортними засобами у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння такими, що порочать звання судді та підривають авторитет правосуддя та суспільну довіру до органів судової влади, а також доручено голові ради при отриманні інформації щодо таких випадків звертатися з дисциплінарною скаргою до ВРП.

Проте, як слідує з інформації, розміщеної на сайті ВРП, дисциплінарна справа щодо судді Д. Усатова за цим фактом відкрита так і не була, як і не було відмовлено її відкритті.

Не вдалося суддю також притягнути до адміністративної відповідальності. Зокрема, згідно з інформацією з офіційного веб-порталу «Судова влада України» та Єдиного державного реєстру судових рішень, у лютому 2018 року матеріали щодо притягнення Д. Усатова до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення були повернуті поліції для доопрацювання¹⁶⁹.

Наступне звернення органів поліції по цьому факту відбулося лише у вересні 2018 р¹⁷⁰. При цьому дії Д. Усатова були «перекваліфіковані»

з ч. 1 ст. 130¹⁷¹ на ст. 124¹⁷² Кодексу України про адміністративні правопорушення, тобто, виключено згадку про первісно повідомлений стан алкогольного сп'яніння судді. Матеріали були надіслані до Києво-Святошинського районного суду Київської області, в якому і працював суддя Д. Усатов. Судді з цієї підстави заявили самовідводи¹⁷³, а справу було передано до Апеляційного суду Київської області для вирішення питання про направлення її на розгляд до іншого суду.

Апеляційний суд вирішив¹⁷⁴ передати справу на розгляд до Макарієвського районного суду Київської області. Судом провадження у справі було закрито за відсутністю складу адміністративного правопорушення, оскільки протокол було складено з порушенням місячного строку з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження, зі впливом якого провадження у справі про адміністративне правопорушення не могло бути розпочато¹⁷⁵.

Таким чином, внаслідок можливої бездіяльності правоохоронних органів судді Д. Усатову вдалося уникнути відповідальності. Варто зазначити, що рішенням Третьої дисциплінарної палати ВРП його було притягнуто до дисциплінарної відповідальності у виді подання про

<http://www.umoloda.kiev.ua/number/0/188/119258/>; Сімейна ідилія. Як п'яного суддю після ДТП у Києві дружина-суддя рятувала // <https://glavcom.ua/columns/dgnap/simeyna-idiliya-yak-ryanogo-suddu-kijevu-svyatoshinskogo-raysudu-druzhina-ryatuvala-463572.html>.

¹⁶⁷ Прес-служба органів суддівського самоврядування повідомляє // <http://rsu.gov.ua/ua/news/view/pres-sluzba-organiv-suddivskogo-samovraduvanna-povidomlae>.

¹⁶⁸ Рішення Ради суддів України від 12.01.2018 № 1 // <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-1-vid-12012018-so-efdc3dbba6.pdf>.

¹⁶⁹ Постанова Печерського районного суду м. Києва від 13.02.2018 у справі № 757/1456/18-п // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72174347>.

¹⁷⁰ Відомості щодо попередніх звернень на офіційному веб-порталі «Судова влада України» та Єдиному державному реєстрі судових рішень відсутні.

¹⁷¹ Керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

¹⁷² Порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна.

¹⁷³ Постанова Києво-Святошинського районного суду Київської області від 03.09.2018 у справі № 369/10356/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76247411>; постанова Києво-Святошинського районного суду Київської області від 06.09.2018 у справі № 369/10356/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76276951>.

¹⁷⁴ Постанова апеляційного суду Київської області від 17.09.2018 у справі № 369/10356/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76521687>.

¹⁷⁵ Постанова Макарієвського районного суду Київської області від 14.11.2018 у справі № 369/10356/18 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77911769>.

звільнення з посади судді за порушення допущені при розгляді справ¹⁷⁶.

5. СУДДІ v. ВЛАДА: СПІВПРАЦЯ ЧИ ПРОТИСТОЯННЯ?

5.1. НЕВРЕГУЛЬОВАНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧИХ МЕХАНІЗМІВ У СУДДІВСЬКІЙ КАР'ЄРІ ЯК ЗАГРОЗА НЕЗАЛЕЖНОСТІ

59. Важливу роль у сфері забезпечення незалежності суддів відіграє формування в них впевненості у їхньому майбутньому, яке не повинно залежати від безконтрольних дискреційних повноважень суб'єктів, що мають вплив на їхню кар'єру та стану політичної ситуації в країні.

У 2018 році мали місце численні випадки, які дають підстави стверджувати, що незважаючи на вдосконалення профільного законодавства, судді надалі зазнають тиску через маніпулювання механізмами, які впливають на їхню кар'єру.

60. В Альтернативній доповіді за 2017 рік ми спростували висновок ВРП про те, що «глухі кути», а саме можливість затримки Президентом України призначення особи на посаду судді, врегульовані на законодавчому рівні. Було наведено випадок із В. Сімоненко, С. Слиньком та В. Мацедонською, яких незважаючи на наявність подання ВРП, Президент України протягом тривалого часу не призначав на посади суддів.

Так, у вересні 2017 року ВРП внесла подання Президентіві України щодо призначення на посаду судді Верховного Суду С. Слинька¹⁷⁷, у грудні – В. Сімоненко¹⁷⁸, а в травні 2018 року –

В. Мацедонської¹⁷⁹. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що Президент України має видати указ про призначення судді не пізніше тридцяти днів із дня отримання відповідного подання ВРП¹⁸⁰.

Укази про призначення даних осіб суддями Верховного Суду були видані лише в серпні 2018 року¹⁸¹, тобто, з порушенням вищевказаного строку. ВРП не відреагувала на таку бездіяльність Президента України.

61. Такі ж випадки мають місце і з суддями, в яких закінчився п'ятирічний строк повноважень та щодо яких Рада внесла подання Президентіві України про призначення на посаду судді.

Так, в лютому 2018 року ВРП внесла подання про призначення Л. Гольник (строк повноважень якої закінчився ще в квітні 2015 року) на посаду судді¹⁸². Проте указ про її призначення був виданий лише у грудні 2018 року¹⁸³. Суддя повідомила, що має намір звернутися до суду через таку бездіяльність, оскільки: *«упродовж 7 місяців гарант додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина не виконував пряму вимогу Закону. Крім того, у подібній ситуації періодично опиняються й інші особи, рекомендовані Вищою радою правосуддя до призначення, але не призначені на посаду судді Президентом упродовж 30 днів із дня отримання відповідного подання Вищої ради правосуддя. Тому я прошу суд визнати бездіяльність Президента України протиправною.*

¹⁷⁶ Рішення Третьої дисциплінарної палати ВРП від 11.07.2018 № 2247/Здп/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/15091>. Залишене без змін рішенням ВРП від 20.12.2018 № 3965/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/16821>.

¹⁷⁷ Рішення Вищої ради правосуддя від 29.09.2017 № 2975/0/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/act/11503>.

¹⁷⁸ Рішення Вищої ради правосуддя від 28.12.2017 № 4292/0/15-17 // <http://www.vru.gov.ua/act/12833>.

¹⁷⁹ Рішення Вищої ради правосуддя від 10.05.2018 № 1355/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/14203>.

¹⁸⁰ Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

¹⁸¹ Указ Президента України від 30.08.2018 № 259/2018 // <https://www.president.gov.ua/documents/2592018-24822>; указ Президента України від 30.08.2018 № 260/2018 // <https://www.president.gov.ua/documents/2602018-24826>; указ Президента України від 30.08.2018 № 261/2018 // <https://www.president.gov.ua/documents/2612018-24830>.

¹⁸² Рішення Вищої ради правосуддя від 06.02.2018 № 357/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13206>.

¹⁸³ Указ Президента України від 19.12.2018 № 429/2018 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429/2018>.

Внесення судом рішення у цій справі матиме важливе значення для захисту незалежності всієї судової системи України та створюватиме прецедент, що застерігатиме Президента України від недотримання вимог Закону в подальшому»¹⁸⁴.

Якщо звернути увагу на дату подань ВРП інших суддів, які були призначені вказаним указом, то можна констатувати, що ситуація Л. Гольник не є унікальною. Так, подання про призначення Н. Пономаренко¹⁸⁵, Т. Ільєвої¹⁸⁶ датовані ще січнем 2018 року, О. Суходольського¹⁸⁷, А. Соловйова¹⁸⁸, С. Ширіної¹⁸⁹, М. Камбул¹⁹⁰, С. Бородовського¹⁹¹ – березнем 2018 року.

За повідомленнями ЗМІ така ситуація є поширеною. Так, журналісти проаналізували¹⁹² результати розгляду Президентом України 390 подань, внесених ВРП у 2018 році щодо призначення на посади суддів осіб, у яких закінчився п'ятирічний строк повноважень та встановлено, що 132 судді на початок 2019 року¹⁹³ залишалися не

призначеними. Деякі з цих суддів залишалися без повноважень вже декілька років.

62. Так, ситуацію із «підписом Президента» прокоментувала одна особа, яка намагалася вперше зайняти посаду судді: «До останнього моменту я вірив, що підпис – це питання часу. Оскільки уявити не міг, що президент, гарант Конституції, може так явно порушити закон. Спочатку думав, що справа в іспиті, який ми складали за часів Януковича. Але ж ні. Усі судді, яких призначали в першу інстанцію після Майдану, складали іспит ще за тих часів. Виникає запитання – чому одних призначають, а інших – ні? ... Не могла бути проблема і в бюрократії. Різні співробітники ВРП мені розповідали, що вони декілька разів направляли перелік кандидатів в Адміністрацію президента. Але їм щоразу його повертали без жодних пояснень. Тому я не бачу логічної причини у тому, що відбулося. Усе це демонструє: не зважаючи на «прозорість процедур», людину на будь-якому етапі без пояснення можуть відсіяти. Гасло реформи – деполітизація судової системи. Президент начебто бере лише церемоніальну участь. У реальності з'ясувалося, що коли йому подають перелік кандидатів, призначається лише частина»¹⁹⁴.

Тобто можна стверджувати про систематичне порушення визначеного законом строку видання указу про призначення на посаду судді, яке залишається поза увагою ВРП, як органу, який покликаний здійснювати захист незалежності суддів.

63. Події, які супроводжують реорганізацію та ліквідацію судів також можуть свідчити про те, що влада намагається тиснути на суддів.

Пунктом 5.4 Розділу 5 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки було передбачено проведення укрупнення апеляційних округів¹⁹⁵.

¹⁸⁴ Л. Гольник // <https://www.facebook.com/LarysaGolnyk/posts/489871284753012>.

¹⁸⁵ Рішення Вищої ради правосуддя від 25.01.2018 № 160/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13024>.

¹⁸⁶ Рішення Вищої ради правосуддя від 16.01.2018 № 57/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/12921>.

¹⁸⁷ Рішення Вищої ради правосуддя від 20.03.2018 № 830/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13680>.

¹⁸⁸ Рішення Вищої ради правосуддя від 20.03.2018 № 826/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13676>.

¹⁸⁹ Рішення Вищої ради правосуддя від 20.03.2018 № 827/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13677>.

¹⁹⁰ Рішення Вищої ради правосуддя від 20.03.2018 № 825/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13675>.

¹⁹¹ Рішення Вищої ради правосуддя від 20.03.2018 № 824/0/15-18 // <http://www.vru.gov.ua/act/13674>.

¹⁹² Чому Президент не призначає суддів: указів чекають роками, СПИСОК // <https://sud.ua/ru/news/sud-info/135423-chomu-prezident-ne-priznachaye-suddiv-ukaziv-chekayut-rokami-spisok?fbclid=IwAR0VhHxH0cNJZiNB69ZSLh7ICvJ4e4eXh4VhooRiwlFeziAoxXdsFeAE40s>.

¹⁹³ Станом на 13.02.2019.

¹⁹⁴ Історія друга. Навічно кандидат // <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/07/2/7185099/>.

¹⁹⁵ Указ Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних

У грудні 2017 року Президент України ліквідував 44 апеляційних суди¹⁹⁶, замість яких були утворені нові суди в апеляційних округах.

ВРП запропонувала перевести до «нових» апеляційних судів 882 суддів, які пройшли кваліфікаційне оцінювання. Проте, виходячи зі змісту указів Президента України, ним було переведено лише 731 суддю¹⁹⁷. Решта просто не були згадані в указах. Згадуючи про цей факт у Доповіді за 2018 рік (п. 2.4 (с. 15)) ВРП просто замовчує, що Президент України не перевів всіх суддів щодо яких вона внесла подання.

За однією із версій, переведення не отримали судді, які могли скласти конкуренцією чинним головам суддів, оскільки в новостворених апеляційних судах повинні були відбутися нові вибори голови. Це може підтверджуватися виборами, за результатами яких більшість «нових» судів очолили саме голови «старих» судів¹⁹⁸.

Суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду Р. Брегей прокоментував ситуацію зі згаданою вибірковістю так: *«Питання: що буде зі справами суддів, яких тривалий час не будуть переводити? Мова йде про кримінальні, цивільні, адміністративні і господарські справи? Їх перерозподілять і судді, яких не перевели, не зможуть брати участь у перерозподілі. Хіба це не може*

правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20.05.2015 № 276/2015 // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

¹⁹⁶ Указ Президента України від 29.12.2017 № 452/2017 // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/2017>; указ Президента України від 29.12.2017 № 454/2017 // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2017>; указ Президента України від 29.12.2017 № 455/2017 // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455/2017>.

¹⁹⁷ Указ Президента України від 28.09.2018 № 296/2018 // <https://www.president.gov.ua/documents/2962018-25050>; указ Президента України від 28.09.2018 № 295/2018 // <https://www.president.gov.ua/documents/2952018-25042>; указ Президента України від 28.09.2018 № 297/2018 // <https://www.president.gov.ua/documents/2972018-25054>.

¹⁹⁸ Детальніше у статті Р. Куйбіди, Р. Смалюка «Операція «Апеляція»: як сформували нові апеляційні суди?» // <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/10/23/7195965/>.

бути причиною несвоєчасного (вибіркового) переведення суддів? Зверніть увагу, що у такий спосіб відбувається перерозподіл кримінальних справ, котрі знаходились у провадженні таких судів. Вважаю, що це ще один здобуток судової реформи»¹⁹⁹.

Версії з приводу вибіркової можуть бути різними. Проте, з точки зору забезпечення незалежності суддів ця ситуація є показовою в тому аспекті, що судді, які пройшли кваліфікаційне оцінювання, отримали подання ВРП на переведення, були фактично «проігноровані» Президентом України без надання жодних пояснень. Пояснення не надала і ВРП, як і не вжила жодних заходів для отримання їх від Президента України. Такий випадок укотре доводить, що суддя може стати «заручником» дискреційних повноважень владних суб'єктів, а орган, який захищить його права від такого втручання, буде бездіяти.

5.2. Коментування судових рішень вищими посадовими особами держави

64. Способом впливу на суд є також висловлення вищими посадовими особами держави закликів не виконувати рішення суду або публічна їх критика. Такі заклики слід розцінювати як тиск на суд, зважаючи на наведені раніше факти численних кримінальних проваджень, ініційованих правоохоронними органами щодо суддів, погроз, які отримують останні та залежності суддів від дискреційних повноважень суб'єктів, які мають вплив на їхню кар'єру та безпеку.

65. У Доповіді за 2018 рік ВРП частково звернула увагу на ці проблеми (п. 2.3 (с. 39-40), п. 3.2.1 (с. 74). Зокрема, Рада сама визнала, що: *«... публічні висловлювання представників органів державної влади та місцевого самоврядування щодо упередженості суддів та правильності чи неправильності наданої судом оцінки фактів та доказів у справі, оцінка судових рішень стосовно їх законності та обґрунтованості до закінчення розгляду справи судом*

¹⁹⁹ Р. Брегей // <https://www.facebook.com/romanbregey/posts/1780853968703538>.

касаційної інстанції порушують конституційний принцип незалежності судової влади».

ВРП також зачитувала Комітет Міністрів Ради Європи, який рекомендує органам виконавчої та законодавчої влади: *«уникати дій, які можуть поставити під сумнів їхнє бажання виконувати рішення суддів, за винятком випадків, коли вони мають намір подати апеляцію»*.

У 2018 році мали місце випадки, коли вищі посадові особи держави публічно висловлювали критику судових рішень, закликали до невиконання рішень суду, проте це залишилося поза увагою ВРП.

66. У квітні 2018 року Окружний адміністративний суд м. Києва задовольнив позов С. Бочковського про поновлення його на посаді голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій²⁰⁰. У справах такої категорії допускається негайне виконання рішення суду в частині поновлення на посаді. Тобто відповідач має поновити звільнену особу ще до набрання рішенням законної сили.

Наступного дня після ухвалення рішення С. Бочковського не допустили на робоче місце²⁰¹.

Як повідомляли ЗМІ, міністр внутрішніх справ А. Аваков заявив, що: *«Бочковський не буде працювати на цій посаді. ... Наскільки я знаю, Кабмін не планує ніяк реагувати на проміжне рішення суду»*²⁰². Слід зауважити, що діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій координується урядом саме через міністра внутрішніх справ, а голова

служби призначається урядом за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій міністра внутрішніх справ²⁰³.

Не допустили С. Бочковського на робоче місце²⁰⁴ і в серпні 2018 року, після залишення без змін рішення суду першої інстанції в частині поновлення²⁰⁵. Міністр А. Аваков знову прокоментував цю ситуацію, зазначивши: *«Він не буде її очолювати на підставі законних рішень. Такі відповідно рішення прийняв кабінет міністрів. Вони законні. Ті маніпуляції, які він робить в судах, ми знаємо як з ними боротися. Він не буде в ДСНС»*²⁰⁶.

Інформація про виконання рішення суду, яке набрало законної сили, у відкритому доступі відсутня. Згідно з відомостями на офіційному веб-сайті Державної служби України з надзвичайних ситуацій її керівником є наразі М. Чечоткін²⁰⁷.

67. Подібна ситуація виникла і у справі про поновлення экс-голови Державної фіскальної служби України Р. Насірова. За повідомленнями ЗМІ, Президент України П. Порошенко на прес-конференції заявив: *«Наскільки мені відомо, суддя, яка приймала це рішення, не є представником реформованого суду. Вона не пройшла тестування та оцінювання, але я це*

²⁰⁰ Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 26.04.2018 у справі № 826/7299/15 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73704683>.

²⁰¹ Охорона не пускає поновленого на посаді Бочковського на робоче місце // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/04/27/7178902/>.

²⁰² Аваков: Бочковський головою ДСНС не буде // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/05/7/7179659/ind-ex.amp>; Кабмін не планує реагувати на рішення суду про поновлення на посаді Бочковського – Аваков // <https://www.unian.ua/politics/10107737-kabmin-ne-planuye-reaguvati-na-rishennya-sudu-pro-ponovlennya-na-posadi-bochkovskogo-avakov.html>.

²⁰³ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» від 16.12.2015 № 1052 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF>.

²⁰⁴ Адвокат склав акт про невиконання судового рішення про поновлення Бочковського на посаді // https://zik.ua/news/2018/08/16/advokat_sklav_akt_pro_ne_vykonannya_sudovogo_rishennya_pro_ponovlennya_1387685.

²⁰⁵ Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 07.08.2018 у справі № 826/7299/15 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75803213>.

²⁰⁶ Бочковський, що відновився через суд, не очолюватиме ДСНС. Не гідний, - Аваков. ВІДЕО // https://censor.net.ua/ua/news/3082396/bochkovskyyi_scho_vidnovyvsva_cherez_sud_ne_ocholyuvatyme_dsns_ne_gid_nyyi_avakov_video.

²⁰⁷ Офіційний веб-сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій // <http://www.dsns.gov.ua/ua/Kerivnictvo.html>.

перевірю. Я маю надію, що касаційна інстанція, яка поінформована, вивчить всі обставини і прийме законне рішення. Уряд не поновив Насірова, бо рішення не вступило в законну силу, оскаржив його в апеляційній інстанції. І, наскільки я поінформований, поновлювати Насірова не буде»²⁰⁸.

Суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду Р. Брегей так прокоментував цю ситуацію: «Варто нагадати керівнику країни, що таке питання не відноситься до його відома, а рішення суду про поновлення особи на роботі виконується негайно. Отже, гарант дотримання конституційних прав людини, одним з яких є право на працю, фактично заперечив обов'язок держави виконати згадане рішення суду негайно. На мій погляд, це жахливо. ... Якщо так чинять з високим посадовцем, то такої поведінки треба очікувати і стосовно звичайних державних службовців. ... Мене цікавить одне. Чи буде відповідна реакція Вищої ради правосуддя і Ради суддів України на висловлювання президента? Є відчуття, що не буде. Рік тому вони вже змовчали, коли схоже сказав керівник МВС України. ... Є судова система, котра не здатна стати владою, бо у її центральних органах люди, у котрих немає сміливості боронити закон і інтереси суддів»²⁰⁹.

68. З жорсткою критикою судового рішення щодо закриття кримінального провадження щодо Г. Кернеса²¹⁰ виступив А. Геращенко. Він зазначив: «Геннадий Кернес и его решалы в судебной системе Украины рано радуются. На беспредельное решение судьи Антонова о закрытии уголовного дела по обвинению мэра Харькова Г. Кернеса в похищении и насилии над активистами Евромайдана будет подана апелляция. Дело

будет рассмотрено другими судьями, которые, я надеюсь, не попадутся на соблазны и угрозы. Действия самого судьи Антонова будут изучены под микроскопом в рамках дисциплинарного производства в Высшем Совете Правосудия и в ходе проверки наличия состава преступления в его действиях по ст. 375 Криминального Кодекса – вынесение заведомо неправосудного решения. ... Судебная система Украины находится на пути к очищению и совершенствованию, но в ней еще есть те, для кого Закон и Справедливость – пустой звук. Мы поможем им уйти навсегда с позором и освободим дорогу тем, кто будет честен и смел»²¹¹.

Таким чином, у 2018 році мали місце випадки здійснення психологічного тиску вищими посадовими особами держави на суддів та всю судову владу шляхом публічної критики рішень суду, повідомлень про невиконання цих рішень, що негативно впливає як на стан довіри до судової системи, так і на незалежність суддів.

²⁰⁸ Рішення по Насірову приймала «нереформована» суддя, - Порошенко // <https://www.depo.ua/ukr/politics/rishennya-po-nasirovu-priymala-nereformovana-suddya-poroshenko-20181216886962>.

²⁰⁹ Р. Брегей // <https://www.facebook.com/groups/1712408789005373/permalink/2261752470737666/>.

²¹⁰ Суд закрив «справу Кернеса» // <https://www.pravda.com.ua/news/2018/08/10/7188825/>.

²¹¹ А. Геращенко // <https://www.facebook.com/anton.gerashchenko.7/posts/1837192959700876>.

6. ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОКРЕМИХ ТЕЗ, ВИКЛАДЕНИХ В ДОПОВІДІ ЗА 2018 РІК

69. У доповіді ВРП неодноразово посиляється на результати загальнонаціонального опитування громадян, суддів та юристів – учасників судових проваджень стосовно довіри до судової влади, її незалежності, підзвітності та ефективності, судової реформи та сприйняття корупції в Україні, яке проводилося програмою USAID «Нове правосуддя». Протягом інших соціологічних досліджень Рада не згадує. Це може бути зумовлене тим, що згадане соціологічне дослідження показало в цілому позитивні для Ради результати, зокрема, про зростання довіри до судової влади (з 5% у 2015 році до 16% у 2018 році).

Разом з тим, результати інших соціологічних досліджень авторитетних організацій показують інші результати. Згідно з дослідженням Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, відсутня істотна позитивна динаміка підвищення довіри до судів (у 2015 році 6,2% громадян довіряли судам, а в 2018 році – 7,1%)²¹². За даними досліджень Центру Разумкова, у 2017 році лише 7,2% опитаних вважали, що суди є самостійними, а судді – незалежними, а повністю довіряли судам лише 1,3% (тоді як більше схильні були довіряти 8%)²¹³.

При підготовці такого комплексного документу, яким є щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні, Раді слід використовувати різні джерела інформації (в тому числі і соціологічної), коментувати можливі причини розбіжностей в них та надавати узагальнену картину стану незалежності судової гілки влади.

70. У п. 5 (с. 24-26) Доповіді за 2018 рік ВРП повідомила про суттєвий прогрес у виконанні заходів загального характеру, які

встановлені Європейським судом з прав людини у групі справ «Салов» та «Олександр Волков» та лише побіжно згадує про факти прийняття рішень у справах «Куликов та інші проти України»²¹⁴ та «Денісов проти України»²¹⁵. Разом з тим, виконання рішень суду у цих справах може призвести до серйозних проблем.

Згідно з обставинами справи «Куликов та інші проти України», 18 суддів були звільнені в період 2008-2012 років Президентом України чи Верховною Радою України за порушення присяги. Європейський суд з прав людини, на підставі висновків у справі «Олександр Волков проти України», встановив, що національні органи, розглядаючи справи заявників, не були незалежними і неупередженими, а тому мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Тобто, встановлено, що звільнення заявників було незаконним. Вказане може призвести до того, що національні органи (ВРП, Верховний Суд) найближчим часом стикнуться з проблемою перегляду рішень про звільнення заявників та необхідності повторно досліджувати питання щодо наявності в діях заявників складу дисциплінарних проступків.

У справі «Денісов проти України» заявник у 2011 році був звільнений Вищою радою юстиції з посади голови Київського апеляційного адміністративного суду через «неналежне виконання ним своїх адміністративних обов'язків». При цьому, суд встановив, що Вища рада юстиції не забезпечила незалежний та безсторонній розгляд справи заявника, а подальший перегляд Вищим адміністративним судом України його справи не виправив ці недоліки.

Враховуючи важливість вказаних справ, ВРП доцільно було б у доповіді охарактеризувати той вплив, які вони будуть мати на українську судову систему в цілому та на діяльність Ради зокрема.

²¹² Моніторинг 2018: основні тенденції змін громадської думки // <https://dif.org.ua/uploads/doc/7938710385c1cf118039ac2.01032102.doc>.

²¹³ Судова влада в оцінках громадян України // http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_Sud_reform.pdf.

²¹⁴ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Куликов та інші проти України» // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b94.

²¹⁵ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Денісов проти України» // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96.

71. У п. 3.2.1 (с. 45) Доповіді за 2018 рік зазначено: «... повідомлення суддів про втручання у їхню діяльність щодо здійснення правосуддя, надіслані Генеральному прокурору в порядку, визначеному частиною четвертою статті 48 та пунктом 9 частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», повинні в обов'язковому порядку реєструватися в ЄРДР та перевірятися виключно під час здійснення досудового розслідування у відповідному кримінальному провадженні».

Така рекомендація Ради частково суперечить змісту Доповіді за 2018 рік. Зокрема, ВРП самостійно вказала, що в низці випадків, які судді вважають втручанням у здійснення правосуддя, воно насправді відсутнє. Наприклад, порушення порядку в залі судових засідань учасниками справи або вільними слухачами є підставою для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності або застосування до них заходів процесуального примусу, яке насамперед має здійснити головуючий у справі. Так само, подання учасником справи скарги до ВРП на суддю до закінчення розгляду справи не є втручанням у здійснення правосуддя, а є формою реалізації такою особою своїх прав.

Проте відповідно до вказаної рекомендації, повідомлення суддів про такі випадки мають обов'язково реєструватися в Єдиному реєстрі досудових розслідувань та розслідуватися в межах кримінального провадження.

Враховуючи, що наразі відсутні чіткі критерії, які дозволять суддям розмежувати випадки тиску на них та, для прикладу, реалізації сторонами своїх процесуальних повноважень (хоча і зі зловживанням), вказана рекомендація ВРП може призвести лише до реєстрації численних безпідставних кримінальних проваджень.

72. У п. 2.1.1 (с. 56) Доповіді за 2018 рік зазначено: «... внесення слідчим, прокурором до ЄРДР відомостей про прийняття суддею завідомо неправосудного рішення або вчинення іншого злочину під час здійснення правосуддя є можливим виключно у разі виявлення ознак кримінального правопорушення, які будуть достатніми для подальшого повідомлення судді про підозру

та складення і направлення до суду обвинувального акта у максимально короткий строк».

Така рекомендація ВРП суперечить положенням Кримінального процесуального кодексу України. Частина 1 ст. 214 цього кодексу визначає, що підставою для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань є наявність обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Перевірка цих обставин здійснюється шляхом проведення слідчих дій в межах досудового розслідування, яке згідно з вимогами процесуального закону, може здійснюватися виключно після реєстрації кримінального провадження (за винятком огляду місця події, який допускається проводити у невідкладних випадках до внесення відомостей до реєстру).

Тобто орган досудового розслідування чи прокурор на момент внесення відомостей до реєстру досудових розслідувань не може оцінити достатність обставин для повідомлення в майбутньому особі про підозру.

73. У Доповіді за 2018 рік ВРП нерідко використовує неактуальні дані. Наприклад:

повідомляючи про реальне навантаження справ по судах у 2018 році, Рада використовує дані, надані Державною судовою адміністрацією України лише за 9 місяців 2018 року, а не за весь рік (п. 2.6 (с. 17-18));

вказуючи кількість суддів, які пройшли кваліфікаційне оцінювання, ВРП оперує даними, які надані Вищою кваліфікаційною комісією суддів України станом на 17 грудня 2018 року (п. 3.2 (с. 19));

зазначаючи про діяльність у сфері врегулювання конфлікту інтересів, ВРП використала дані, надані Радою суддів України станом на 10 грудня 2018 року (п. 2.3.4 (с. 68).

Це може свідчити про недосконалість методології підготовки щорічної доповіді. ВРП доцільно було б організувати збір даних, необхідних для підготовки доповіді, на регулярній основі та використовувати в доповіді виключно актуальні дані.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Проблема 1. Порівняно з 2017 роком залишилися незмінними причини не сприймати чинний склад ВРП як безсторонній орган та вільний від зовнішнього впливу, зокрема і політичного (просування окремих членів ВРП у політичний спосіб, а не за об'єктивними критеріями; запламованість репутації окремих членів інформацією, яка не спростована). Події, які супроводжували обрання нових членів ВРП, також засвідчують той факт, що політична влада намагалася зберегти свій контроль за діяльністю цього органу.

Рекомендації:

Верховній Раді України: переглянути порядок обрання членів ВРП з метою забезпечення реалізації кожним представником професійної спільноти свого права голосу через запровадження безпосереднього голосування за кандидатів на посади членів ВРП з використанням сучасних інформаційних технологій; встановити вимогу щодо доброчесності до членів ВРП, передбачити перевірку доброчесності кандидатів у члени Вищої ради правосуддя.

Органам суддівського врядування: започаткувати практику припинення повноваження члена ВРП (передусім з власної ініціативи), якщо подальше перебування такого члена у складі цих органів підриває їхній авторитет.

Парламенту: розглянути можливість реорганізації складу органів суддівського врядування з тим, щоб забезпечити найбільше представництво «агентів

змін», а не тих, хто стоїть на сторожі усталених негативних практик в судовій системі (кругова порука, політична залежність, хабарництво тощо)

Проблема 2. Порівняно з 2017 роком різновиди дій, які судді розцінюють як тиск на них не зазнали істотних змін (за винятком різкого збільшення кількості повідомлень про подання учасниками справи скарг до ВРП). Вказане свідчить про існування системних проблем у сфері забезпечення незалежності суддів, які необхідно вирішувати не відокремлено, шляхом ретроспективного реагування ВРП на повідомлення судді, а через вжиття комплексних заходів, спрямованих на попередження таких дій у майбутньому.

Рекомендації:

Вищій раді правосуддя: спільно з Радою суддів України провести комплексний аналіз повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність з урахуванням результатів розгляду цих повідомлень, задля виявлення системних чинників, що загрожують незалежності суддів та розробити механізм, спрямований на попередження виникнення цих загроз у майбутньому

Проблема 3. Найпоширенішими формами тиску, які розцінюються суддями, як втручання у здійснення правосуддя, залишається психологічний тиск на них та використання механізмів дисциплінарної та кримінальної відповідальності для схилення їх до прийняття певного рішення або заявлення відводу при розгляді справи. В умовах, коли відсутній належний рівень захисту судді та членів його сім'ї від протиправних посягань, такі дії розцінюються суддями як реальна загроза.

Рекомендації:

Вищий раді правосуддя: забезпечити оперативний запуск та повноцінне функціонування Служби судової охорони;

спільно з Радою суддів України, представниками правозахисних організацій та органів правопорядку напрацювати зміни до процесуального законодавства з метою неможливості використання кримінальних проваджень як інструментів тиску на суд;

узагальнити дисциплінарну практику і оприлюднити правові позиції щодо застосування закону для вирішення подібних справ; уніфікувати підходи до оцінки одних і тих самих даних, що характеризують особу судді, і застосування принципу пропорційності.

Раді адвокатів України: запровадити систему моніторингу за поведінкою адвокатів у судових засіданнях з метою мінімізації випадків тиску на суд;

самостійно ініціювати притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів, які здійснювали втручання у здійснення правосуддя.

Генеральний прокуратурі спільно з представниками судових

України: органів провести роз'яснювальну роботу серед працівників прокуратури щодо особливостей правового статусу суддів та форм реалізації конституційної заборони щодо недопустимості впливу на суд.

Проблема 4. Ефективність реалізації ВРП своїх повноважень щодо вжиття заходів для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя є невисокою. Вжиті у 2018 році заходи показують, що Рада, як правило, перебирає на себе функцію статиста, обмежуючись зверненнями щодо отримання інформації про хід досудового розслідування, а не вжиттям активних заходів, спрямованих на попередження та припинення втручання у здійснення правосуддя. Також у ВРП відсутня методологія визначення черговості і пріоритетності розгляду повідомлень суддів про втручання.

Рекомендації:

Вищий раді правосуддя: забезпечити публікацію в Реєстрі висновків членів ВРП за результатами розгляду повідомлень суддів, передусім тих висновків, в яких встановлено відсутність підстав для вжиття заходів реагування;

розробити та затвердити критерії пріоритизації розгляду повідомлень суддів про втручання у їхню діяльність;

вирізнити повідомлення суддів з метою лише інформування (ті, що не вимагають обов'язкової реакції ВРП) і повідомлення з метою вжиття Радою заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (ті, що вимагають

обов'язкового
реагування);

запровадити систему
моніторингу
результативності
розгляду повідомлень
суддів про втручання;

посилити внутрішній
контроль за
дотриманням членами
ВРП вимог Регламенту
Ради в частині
підготовки та складання
висновків;

спільно з Радою суддів
України узагальнити
практику звернень
суддів з повідомленнями
про втручання у
здійснення ними
правосуддя і
напрацювати
рекомендації щодо того,
яку поведінку не варто
вважати втручанням, а
яка поведінка має
вважатися такою.

Проблема 5. У 2018 році залишилася проблема відсутності належного і оперативного реагування органів суддівського врядування на факти впливу голів судів на суддів, яка становить одну із ключових внутрішніх загроз незалежності судової системи.

Рекомендації:

Вищий раді правосуддя: забезпечити оперативне та ефективне вивчення та реагування на повідомлення суддів про втручання голів судів у здійснення правосуддя

не толерувати втручання керівництва судів у правомірну діяльність суддів, а також замовчування такого втручання з боку суддів

не виявляти
поблажливості до голів
судів, які допустили
негідну поведінку,
порівняно з іншими
суддями

Парламенту: розглянути можливість відмови від інституту голови суду на користь адміністратора суду, який не є суддею

Суддям кожного суду: враховувати репутацію судді при обранні на адміністративну посаду в суді

Проблема 6. Через недосконалість законодавчих механізмів та відсутність реальної відповідальності за допущення бездіяльності при виконанні наданих повноважень, судді часто стають «заручниками» органів, які впливають на їхню кар'єру. Численними є випадки видання Президентом України указу про призначення особи на посаду судді з порушенням визначеного законом місячного строку без наведення жодного обґрунтування.

Рекомендації:

Парламенту, Вищий раді правосуддя: розробити зміни до законодавства, визначивши, що у випадку, якщо Президент України протягом визначеного строку не виконує свої повноваження щодо призначення судді, то таке призначення може здійснити Вища рада правосуддя.

Проблема 7. Почастішали випадки публічних виступів вищих посадових осіб держави, в яких вони висловлюють критику прийнятих судових рішень та повідомлення про їх невиконання. Такі виступи залишаються без належної реакції ВРП.

Рекомендації:

Вищий раді правосуддя: оперативно реагувати на виступи

представників влади,
які дискредитують
судову владу, але
вживати заходи
дисциплінарного
характеру, у тому
числі з власної
ініціативи до суддів,
які ухвалюють
рішення під впливом.